

T.C.
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM FAKÜLTESİ
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEDYADA ÇOK SESLİLİĞİN YASAL
ENGELLERİ:YOĞUNLAŞMA, BASIN VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ
EKSENİNDE ÇOK SESLİLİK TARTIŞMALARI VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Tansu Karabulut

112680015

Tez Danışmanı:

Yard. Doç. Dr. Erkan SAKA

İstanbul, Eylül 2015

MEDYADA ÇOK SESLİLİĞİN YASAL ENGELLERİ: YOĞUNLAŞMA, BASIN VE İFADE
ÖZGÜRLÜĞÜ EKSENİNDE ÇOK SESLİLİK TARTIŞMALARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

THE LEGAL OBSTACLES OF POLYPHONIC MEDIA: DEBATES ON
MONOPOLIZATION, FREEDOM OF PRESS AND EXPRESSION AND SOLUTION
PROPOSALS

TANSU KARABULUT

112680015

Tez Danışmanı: ERKAN SAKA

Jüri Üyesi: ITIR ERHART

Jüri Üyesi: ÖYKÜ GÜL

Tezin Onaylandığı Tarih: 24.11.2015

Toplam Sayfa Sayısı: 74

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Medya
- 2) Çok Seslilik
- 3) Yoğunlaşma
- 4) Çoğulculuk
- 5) Basın ve İfade Özgürlüğü

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Media
- 2) Polyphony
- 3) Monopolization
- 4) Pluralizm
- 5) Freedom of Press and Expression

ÖNSÖZ

Çok keyifle okuduğum İstanbul Bilgi Üniversitesi Medya ve İletişim Sistemleri Yüksek Lisans Bölümü'nü bitirirken bana ilham kaynağı olan bütün değerli hocalara teşekkür ederim.

Yüksek lisansa başlamamdan kısa bir süre sonra ortaya çıkan Gezi Süreci ile beraber birçok genç gibi ben de siyasete daha fazla ilgi duymaya başladım. Bir medya öğrencisi olarak, medya-siyaset ilişkisinin yarattığı sorunları incelemek ve akademik açıdan çözüm üretebilmek amacıyla bu konuyu seçtim.

Bu süreçte bana çok destek olan değerli tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Erkan Saka'ya öncelikli olmak üzere, dersleri her zaman keyifli geçen dekanımız Prof. Dr. Halil Nalçaoğlu'na, tez dönemi boyunca yaşadığımız sorunlara çözüm getirmeye çalışan program koordinatörümüz Doç. Dr. Aylin Dağsalgüler'e, tezimin başında fikirleriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Asli Tunç'a, kişisel görüşmelerimizde çok değerli yorumlar katıp tezimi zenginleştiren Gazeteci Erol Önderoğlu, Avukat Fikret İlkiz ve Avukat Nihan Güneli'ye son olarak bu konuyla ilgili değerli çalışmalarından çok fazla faydalandığım, her iletişime geçtiğimde yardımcı olmaya çalışan Prof. Dr. Ceren Sözeri'ye çok teşekkür ederim.

Tezimin teknik kısımlarında yaptıkları yardımlardan dolayı sevgili arkadaşlarım Didem Usluca, Tuba Bozada ve Mehmet Sinan Egemen'e de ayrıca teşekkür ederim.

En büyük teşekkür aileme tabii ki. Mezuniyetim onlara armağan olsun.

Tansu Karabulut

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
GİRİŞ.....	1
1- KAVRAMLARIN TANIMLANMASI.....	5
1.1 Yoğunlaşma Kavramının Tanımlanması.....	5
1.2 Basın ve İfade Özgürlüğü Kavramının Tanımlanması.....	8
2. TÜRKİYE'DE MEDYA SAHİPLİĞİ DÜZENLEMELERİ.....	8
2.1 RTÜK Düzenlemeleri.....	8
2.2 Rekabet Hukuku Düzenlemeleri.....	12
3. TÜRKİYE'DE BASIN VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DÜZENLEMELERİ.....	13
3.1 Anayasal Çerçeve.....	13
3.2 Basın Kanunu.....	14
3.3 5651 Sayılı Kanun.....	15
3.4 Türk Ceza Kanunu.....	17
3.5 Terörle Mücadele Kanunu.....	18
4.AVRUPA BİRLİĞİ MEDYA DÜZENLEMELERİ.....	19
5. ULUSAL VE ULUSLARARASI MEDYA RAPORLARI: TÜRK MEDYASI.....	23
5.1 2014 Türkiye İlerleme Raporu.....	23
5.2. 2015 Türkiye İlerleme Raporu.....	25
5.3 Freedom of the Press Turkey 2015.....	26
5.4 Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü Raporu (Reporters Without Borders).....	29
5.5 Bianet Medya Gözlem Raporu (Nisan-Mayıs- Haziran 2015).....	30
5.6 Twitter Şeffaflık Raporu.....	32
5.7 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Raporu.....	33
6. MEDYA SEKTÖRÜNDEKİ YASAL DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	34
6.1 Yoğunlaşma Ekseninden Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi.....	34
6.2 Basın ve İfade Özgürlüğü Ekseninden Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi.....	43
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	48

KAYNAKÇA	54
----------------	----

KISALTMALAR

SCF	:	Serbest Cumhuriyet Fırkası
CHF	:	Cumhuriyet Halk Fırkası
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TV	:	Televizyon
RTÜK	:	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TİB	:	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
RSF	:	Reporters Without Borders
AB	:	Avrupa Birliği
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TMSF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
BIA	:	Bağımsız İletişim Ağı (BIANET)
KCK	:	Kürdistan Topluluklar Birliği
TCK	:	Türk Ceza Kanunu
TMK	:	Terörle Mücadele Kanunu
BEDK	:	Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu
PKK	:	Kürdistan İşçi Partisi
LGBT	:	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender
MİT	:	Milli İstihbarat Teşkilatı
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
TSK	:	Türk Silahlı Kuvvetleri
OİB	:	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
TOKİ	:	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye'den Twitter'a İletilen İçerik Kaldırma Talepleri

Tablo 2: Yıllara göre Radyo-TV Sektörü, TV Sektörü ile İlk On TV Kanalının Ticari İletişim Geliri

Tablo 3: Yıllara göre Radyo-TV Sektörü, Radyo Sektörü ile İlk On Radyo Kanalının Ticari İletişim Geliri

Tablo 4: Medya Dışında Başka Sektörlerde Yatırımı Olan Medya Şirketleri

ÖZET

Ekonomik değerinin yanında sosyal ve kültürel değeri de bulunan medya üretimi, doğası gereği diğer iktisadi alanlardan farklılaşmaktadır. Toplum ve siyasal sistem arasında iletişim kanalı olan medyanın sağlıklı bir yapılanma içinde olması, sosyal, siyasal ve iktisadi görüşlerin özgürce ifade edilebildiği bir platform haline gelmesi çoğulcu demokratik toplum yapısının gelişimine katkı sağlar. Bu sebeple dünyanın birçok ülkesinde bu sektördeki yoğunlaşmayı önlemek adına medya sahipliği konusunda kısıtlamalar getirilmiş, basın ve ifade özgürlüğü yasalarla güvence altına alınmıştır. Bu çalışmamızda Türkiye'deki çok seslilik tartışmalarına yoğunlaşma ve basın ve ifade özgürlüğü kısıtlamaları ekseninden yaklaştık. Öncelikle yoğunlaşma ve basın ve ifade özgürlüğünü etkileyen yasal düzenlemeleri inceledik, bu yasal düzenlemelerin neden olduğu hak ihlallerini tartıştık ve konuyla ilgili ulusal ve uluslararası raporları inceledik, uzmanların görüş ve önerilerini aldık. Tüm bu veriler ışığında bu çalışmamızda amaçlanan; medya sahipliği ve mülkiyet ilişkilerinin neden olduğu yoğunlaşma kavramını ve basın ve ifade özgürlüğüne engel olan yasal düzeni akademik açıdan incelemek ve çok sesli bir medya düzeni için çözüm önerileri getirmektir.

Anahtar Kelimeler: Medya, Çok Seslilik, Yoğunlaşma, Çoğulculuk, Basın ve İfade Özgürlüğü

ABSTRACT

Media production, by its nature, has not only economical value but also social and cultural value thus it differs from other trade sectors. As being communication channel between society and political system, to construct a media environment which enables to express social, political and economical opinions freely helps to develop pluralist democratic regime. Therefore, in many countries, there are strict legislations regulating media ownership to prevent monopolization as well as securing freedom of press and expression. In this study, we approached the case of media plurivocality in terms of concentration and freedom of press and expression. We researched the legislations that regulate media ownerships and freedom of press and expression. We discussed the reasons of violations, examined the national and international media reports which are related to this issue, interviewed some experts to get their opinions and suggestions. This master thesis aims at researching the legal reasons to cause monopolization and freedom of press and expression violations and to propose solutions for a polyphonic and pluralist media environment.

Key Words: Media, Polyphony, Monopolization, Pluralizm, Freedom of Press and Expression

GİRİŞ

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren gazetecilere yönelik devlet baskısı vardı (Elmas ve Kurban, 2011). 1925 yılında ortaya çıkan Şeyh Said Ayaklanması yaklaşık iki yıl süren Takrir-i Sükûn dönemini başlatmıştır (Yaralı, 2003: 222). 3 Mart 1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu tek maddeliktir, "Madde 1-İrtica ve isyana, memleketin içtimaî nizamını, huzur ve sükununu ve emniyet ve asayişini ihlâl eba bilumum teşkilât ve tahrirat ve teşvikat ve teşebbüsât ve neşriyatı, hükümet, reis-i cumhurun tasdiki ile, re'sen ve idareten men'e mezundur. İşbu fiilleri işleyenleri, Hükümet İstiklal Mahkemesi'ne verebilir."¹ Takrir-i Sükûn Yasası çıktıktan sonra muhalif basın organları bu kanun gerekçesiyle kapatılmış ve ilk tutuklananlar gazeteciler olmuştur. Çok partili siyasal yaşama geçiş denemeleri sırasında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (SCF) dönemin iktidarı Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) ile girdiği rekabet sonucu artan gerginlik ve Cumhuriyet Halk Fırkası'na yönelik eleştirilerin, muhalif gösterilerin rejimi tehlikeye attığı gerekçesiyle (Mazıca, 1996: 140-147) 1931 yılında Matbuat Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun "memleketin genel siyasetine dokunacak yayın yapan" gazetelerin hükümet tarafından kapatılabilmesine olanak sağlamıştır (Matbuat Kanunu, 1931, madde:18). Basın Kanunu 1938 yılında yapılan düzenlemelerle bazı değişikliklere uğramıştır. Gazete ve dergi çıkarmak zorlaşmış; çünkü gazete ve dergi çıkarmak için bir bankadan teminat mektubu verilmesi ön koşulu ve hükümetten ruhsatname alma zorunluluğu getirilmiştir. İlaveten okul ve üniversite olaylarıyla ilgili izinsiz yayın yapmak da yasaklanmış ve sansür kapsamı genişletilmiştir (Bengi, 2012). Tek Parti Dönemi'nden sonra 1950 seçimlerini kazanarak iktidara gelen Demokrat Parti, 5680 Sayılı Basın Kanunu ile 1931 Matbuat Kanunu'nun hükümete tanıdığı geniş yetkileri kaldırmıştır. 5680 Basın Kanunu'na göre gazete ve dergi çıkarmak için izin alınması zorunluluğu ortadan kalkmış, bildiri verilmesi yeterli görülmüştür. 13 Haziran 1952 yılında yürürlüğe giren 5953 sayılı Kanun ile gazetecilere sigortalılık, yazılı iş anlaşması, tazminat, haftalık tatil, izin gibi haklar tanınmıştır (Yıldız, 1996 : 488). Demokrat Parti döneminin ilk yılları ekonomik açıdan iyi geçse de sonrasında

¹Başvekil İsmet Paşanın gerekçesi ve Takriri Sükun Kanunu'nun metni için bk. Zürcher; Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, s. 185-186.

ekonomide meydana gelen olumsuzlukların ve Demokrat Parti'nin karıştığı yolsuzlukların haberleştirilmesi yeniden basın ile devletin arasını açmıştır (Tarih dergisi, Ocak 2015). Demokrat Parti'nin basına yaptırımları zaman içinde iki şekilde değişiklik göstermiştir: İlk olarak 1951 yılında gazete kağıdı birim fiyatına yapılan zam sonrasında gazeteler gelir sıkıntısı yaşamış ve fiyatlarını arttırmak zorunda kalmıştır. Bu da gazetelerin tirajlarının azalmasına neden olmuştur. Gazeteler yapılan bu zammı okurlarına 'fikir ve basın hayatına baskı' olarak yansıtmışlardır (Ulus Gazetesi, 11 Temmuz 1951). Bir diğer yaptırım ise 'Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun' başlıklı bir kanun ile getirilmiştir. Buna kanuna göre "vatandaşın, şeref ve haysiyetine tecavüzün önlenmesini ve yalan haber ve havadis yayımıyla toplumun huzur ve sükûnunun, devletin yüksek çıkarlarının ihlalinin önlenmesi" amaçlanmış; "namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi, itibar kırıcı yayın yapılması, özel veya aile durumunun rıza alınmadan teşhiri" halinde haber yapanın altı aydan üç yıla kadar değişen hapis cezası ya da bin lira ile on bin lira arasında değişen tazminat cezasına çarptırılması uygun görülmüştür. Eğer bu suçlar resmi bir sifata karşı işlenirse, cezanın üçten birden yarıya kadar arttırılmasına söz konusu olacaktır. Bu kanunla gazetecinin yaptığı haber doğru bile olsa ispat hakkı elinden alınmıştır (Yıldız, 1996 : 492). Başbakan Menderes, bu kanunun kabul edilmesindeki gerekçelerini, "...bütün vatandaşlarımızın, namus, şeref ve haysiyetlerinden de emin olarak korkusuz yaşama hakkına sahip olmalarını temin etmek icap eder. Bu medeni cemiyetin şiarıdır. Hürriyet nizamı içinde yaşayan vatandaşların korkusuz yaşamasını istemek hakların esasıdır" sözleriyle gerekçelendirmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 9 Mart 1950). Bu kanuna göre yolsuzluk yapan biri, hakkında haber yapılmışsa "şöhretine zarar geldiği" gerekçesiyle dava açma hakkına sahip olmuş ve gazeteciye mahkum ettirebilmiştir (Kaya ve Elif, 2011:101-102). 27 Mayıs 1960 darbesiyle yönetime el koyan Milli Birlik Komitesi, 4 Ocak 1961 tarihinde gazetecilerin haklarını ve işverenle ilişkilerini düzenleyen 212 Sayılı Kanunu çıkarmıştır (Üstün, 2013 : 164). Bazı gazete sahipleri 212 Sayılı Kanun ile gazetecilere verilen hakların çok fazla olduğunu iddia etmiş, bu durumu protesto etmek amacıyla ortak bir bildiri yayınlamış ve üç gün boyunca gazetelerini kapatma kararı almışlardır. Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Milliyet, Tercüman, Vatan, Yeni İstanbul ve Yeni Sabah gazetelerinin dahil olduğu

bu 3 günlük boykot sürecinde Türkiye Gazeteciler Sendikası Yönetim Kurulu "Basın" adlı kendilerine ait bir gazetenin yayınlanmasını sağlamıştır (İlkiz, 2013). 1961 Anayasası ile basın özgürlüğünü güvence altına almak adına önemli adımlar atılmıştır. Buna göre; Madde 22; "Basın hürdür, sansür edilemez, yayın yasağı konamaz, gazete ve dergi toplatılamaz ve kapatılamaz" Madde 23; "gazete ve dergi çıkarmak için önceden izin alınmaz, mali teminat gerekmez, haber, düşünce ve kanıların yayınlanması engellenemez", Madde 25; "Matbaalara ve basın araçlarına el konamaz", Madde 27; " düzeltme ve cevap hakkı kötüye kullanılamaz" gibi (T.C. 1961 Anayasası). Bu dönemde basın özgürlüğüne yönelik ilk kısıtlamalar 5 Mart 1962 tarihli Tedbirler Kanunu ile getirilmiştir. Bu kanun 27 Mayıs müdahalesini yazı, haber, havadis, resim, karikatür, uydurma haberle gayri meşru göstermeyi suç kapsamında saymaktadır (TBMM Tutanak Dergisi, 12 Eylül 1963).

Farklı sektörlerden sermayedarların gazete sahibi olmasıyla başlayan ve medyada üretim ve sahiplik yapısını değiştiren süreç 70'li yıllara tekabül etmektedir. Gazeteler promosyonlarla büyümüştür. Sektördeki hızlı yoğunlaşma ve rekabet gazetecileri medya patronları karşısında zayıf bir konuma sokmuştur. Medya patronlarının sendikasılaştırma çabaları kapsamında uyguladığı toplu işten çıkarmalar gazeteciler için güvensizliği arttırmış ve bu güvensizlik ortamı gazetecilerin düşük ücret karşılığında çalışmayı kabul etmelerine neden olmuştur (Sözeri, 2015:10). 12 Mart 1971 darbesiyle yine muhalif birçok gazeteci tutuklanmış ve 1974 yılında çıkan affa kadar hapsedilmiştir. 12 Eylül 1980 darbesiyle beraber gelen sıkı yönetim gazeteciler için de çok zor bir süreci başlatmıştır. 24 Ocak 1980 tarihinde alınan iktisadi kararlar ile medya yapısı değişikliğe uğramıştır. Devletin gazete kağıdına verdiği sübvansiyonları kaldırması ile basın işletmelerini altından kalkamayacağı maliyetlerle karşılaşmış ve finansal gücü yüksek olmayan basın işletmelerin sektörden silindiği, sadece güçlü olanın var olduğu yeni bir basın ortamı yaratılmıştır (Kuyucu, 2013: 148). 1983 seçimleriyle başbakan olan Turgut Özal'ın " Türkiye'ye iki buçuk gazete yeter, gazete okumayın, yanlış yönlendirilirsiniz" sözleri o dönemde basın özgürlüğü ve çoğulculuk anlamında hükümetin yaklaşımını anlatmaktadır (Bölük, Meydan Gazetesi, "İki buçuk!"2011). Gazeteci Hıfzı Topuz 1980-1990 arasında 2binin üzerinde basın davası açıldığı ve 3bin gazeteci, yazar ve

yayıncının yargılandığını iddia etmektedir (Aktaran: Zaman, “Gazetecinin zeki, çevik ve yandaşı makbuldür!” 08.05.2015).

1990’lı yıllarda gazete patronlarının televizyon yayıncılığı izni almasını sağlayan düzenlemeler ile radyo ve televizyon yayıncılığında TRT tekeli sona ermiş, basından medyaya geçiş ve holdingleşme süreci başlamıştır (Tarih Dergisi, Ocak 2015). Ekonomik istikrarsızlığın yaşandığı 90’lı yıllarda, medya sektörüne yatırım yapan gruplara sağlanan gümrük indirimleri, teşvikler ve ucuz krediler, bu sektördeki yatırımcıların hızla büyümesine neden olmuştur (Gür, 1983:146).

Bu döneme damgasını vuran ‘postmodern’ darbe olarak adlandırılan askeri darbe süreci, askeri kurumlar tarafından yönlendirilen ana akım medyanın, İslamcılığın yükseldiğine dair oluşturduğu algının bir sonucudur (Sözeri, 2015: 11). 1991 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan Terörle Mücadele Kanunu’nun 6, 7 ve 8. maddeleri hala olduğu gibi o dönemde de birçok gazetecinin yargılanmasına neden olan, basın ve ifade özgürlüğünün önündeki en ciddi engellerden biri olmaya devam etmektedir (Sözeri, 2015: 10).

2000’li yıllarda ise 2000 ve 2001 krizlerinin medya üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu krizler ile medya sektöründeki küçük işletmeler silinirken büyük işletmeler de birleşme yoluyla krizi atlarmayı başarmışlardır. Birleşen şirketlerin dağıtım ağında güçlenmesi ile tekelleşmenin önünü açılmış ve bu durum medya etiğinin sorgulanmasına neden olmuştur (Tılıç, 2001: 189). Özelleştirme teşvikleri ile banka sayıları artmış bankalar imajlarını güçlendirmek için medyanın gücünden faydalanmaya yönlendirmiş ve bu da finans sektörüyle medya sektörünün birleşmesi sonucunu doğurmuştur (Yazıcı, 2013: 85).

2001 ekonomik krizinin ardından bazı medya grupları piyasadan çekilmiş, bazıları da karıştığı yolsuzluklar nedeniyle devlet tarafından el konularak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilmiştir. TMSF’ye devredilen bu medya kuruluşları TMSF’nin açtığı ihalelerle çoğunlukla hükümete yakın iş adamlarına satılmıştır. 2002 sonrası iktidara gelen AK Parti mevcut medya ortamını yeniden şekillendirmiştir (Sözeri, 2015: 11).

Tarihsel sürece baktığımızda 80’li yıllardan günümüze kadar olan süreçte, geliştirilen ekonomik politikalar sonucunda finansal gücü yüksek işletmelerin sektörde ayakta kalması mümkün kılınmıştır. Çapraz birleşmelerle birden fazla sektörde faaliyet

gösteren büyük iş adamlarının sektöre egemen olması, basın özgürlüğü ve çok seslilik konularında endişeleri de beraberinde getirmektedir.

Araştırmamızda öncelikli olarak yoğunlaşma ve basın ve ifade özgürlüğü kavramlarını açıklayacağız. Yasal düzenlemeleri yoğunlaşma ve basın ve ifade özgürlüğü ekseninden ele alıp iki bölümde inceleyeceğiz. Görsel işitsel medyada ticari yayıncılığın düzenlenmesi, rekabetin korunması ve tekelleşmenin önlenmesi amacıyla yapılan düzenlemeler Rekabet Hukuku içinde ele alınmıştır. Görsel ve İşitsel Medya hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla 3 Mart 2011 yılında 6112 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri hakkında kanun yürürlüğe girmiştir. 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun medya sahipliğini düzenleyen maddeleri olsa da, yoğunlaşmanın önlenmesine yönelik herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu anlamda medya sahipliğini düzenleyen Rekabet Kanunu ve RTÜK Düzenlemeleri yoğunlaşma sorunsalı ekseninde incelenecektir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, basın ve ifade özgürlüğüne kısıtlamalar getirebilen İnternet Yasası, Basın Kanunu, Türk Ceza Kanunu ile Terörle Mücadele Kanunu'nun ilgili maddeleri çalışmamıza dahil edilecektir. Türkiye'nin üyesi olmayı hedeflediği Avrupa Birliği'nin (AB) konuyla ilgili düzenlemeleri ve ulusal ve uluslararası bazı önemli raporlarının Türkiye'de medya ortamına dair notları da çalışmamıza eklenecek, konuyla ilgili çalışan hukukçu, gazetecilerin görüşlerine yer verilerek çok sesli bir medya düzeni sağlamak adına çözüm önerileri sunulacaktır.

1- KAVRAMLARIN TANIMLANMASI

1.1 Yoğunlaşma Kavramının Tanımlanması

Türkiye'de 1980 askeri darbesi ve sonraki süreçte sermayenin ideolojik anlamda egemenliğinin medya aracılığıyla sürdürülmesi ve neoliberal politikalar özellikle basın sektöründe büyük itibar görmüştür (Özsever 2004: 116). 24 Ocak 1980 tarihinde alınan iktisadi kararlar medya sektörünün yapısında önemli değişimlere neden olmuştur. Devlet gazete kağıdına verdiği sübvansiyonları kaldırmış, basın işletmeleri altından kalkamayacağı maliyetlerle karşılaşmıştır. Sosyal ekonomiden liberal ekonomiye geçilen bu dönemde finansal olarak güçlü olanın ayakta kaldığı bir

medya sektörü ortaya çıkmıştır (Kuyucu, 2013: 148). O dönemde gazeteci olmayan bir iş adamı Aydın Doğan'ın 1979 yılında Milliyet Gazetesi'nin tamamını satın almasının basın sektöründe yaşanan bu değişimde önemli bir rolü vardır. 1963 yılında kurulan TRT 1990 yılına kadar televizyon yayıncılığı alanında tekel durumunda iken, 1990 yılından sonra özel sermayeli televizyonlara yayıncılık izni verilmiştir (Özdurdu 2011: 29). Türkiye'de 1990'ların başında özel radyo ve televizyon yayıncılığının gelişmesi, sermaye, pazar, kar ve rekabet odaklı bir yayıncılık anlayışının doğmasına neden olmuş ve medyada yoğunlaşma kavramı gündeme gelmiştir.

Medyada yoğunlaşma denilince genelde büyük şirketlerin sektördeki egemenliği akla gelmektedir. Yoğunlaşma büyük şirketlerin varlığına neden olabilir ama yoğunlaşmayı sektördeki mülkiyet yapısında meydana gelen değişimlerle açıklamak kavramsal olarak daha doğru olacaktır. İlâveten medyada yoğunlaşmayı tanımlarken, el değiştirme, satın alma, birleşme ve devir gibi yollarla sahiplik yapılarındaki değişimler tek başına yoğunlaşmanın belirleyicisi olmaz. Şirketlerin yönetim anlayışındaki değişiklikler de yoğunlaşma söz konusu olduğunda göz önünde bulundurulmalıdır (Picard, 1998: 193- 197).

Medya yoğunlaşmasının bir başka yönü de içerik ile açıklanmaktadır. Teknolojik gelişmeler sayesinde medya üretiminin aktarılabilceği birçok yeni platform ortaya çıkmış ve sonucunda aynı içeriğin gazete, TV ve radyo kanalları, dergi ve süreli yayınlar, internet yayıncılığı aracılığıyla iletilmesi mümkün kılınmıştır. Bu durumda medya üretimi daha farklı iletişim kanalı ile daha geniş kapsamlı olarak tüketicilere ulaştırılmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007: 11). Medyada içerik yoğunlaşması medya sahipliği açısından bir yoğunlaşmayı da beraberinde getirir. Aynı ürünün farklı tüketici profili ve talepleri doğrultusunda dağıtımını, farklı alanlarda faaliyet gösteren firmaların birleşme ve devralmalarını kolaylaştırır. Bu yoğunlaşma söz konusu olduğunda firmalar arasında hem ulusal hem de uluslararası sahada yatay ve dikey entegrasyon meydana gelir (Çakır ve Gülnar, 2006: 208). Özetle; medyada yoğunlaşma üç şekilde medyada gelmektedir. 1-Yatay Medya Yoğunlaşması; "bir yapılanmanın aynı medya alanına farklı şirketlerle girmesi" ile açıklanırken; 2-Dikey Medya Yoğunlaşması; "bir medya şirketinin medya üretiminin her aşamasında kontrol ve sahipliğinin olması" ile; 3-Çapraz Medya Yoğunlaşması;

"aynı sermayenin birden fazla medya sahipliği ve bu sektör dışında kalan alanlarda da mülkiyet sahibi oluşu" ile açıklanabilir (Uluç, 2003: 283). Çapraz Medya Yoğunlaşması'nın en önemli sonucu farklı kitle araçlarının türdeş yayınlar yapısı özgünlüklerinin geri plana atılmasıdır (Topuz 1990: 8).

Medya mülkiyet konusunun çoğulculuğun önünde engel oluşturabileceği ilk defa UNESCO tarafından 1970'li yıllarda hazırlanan bir çalışma ile şu şekilde gündeme getirilmiştir (Kara 2008: 6); "Enformasyon özgürlüğünün temel kriterlerinden birinin kaynakların çoğulculuğunda yattığı söylenebilir. Siyasal sistem ne olursa olsun, bu kaynakların hakim grupların elinde temerküz etmesi, özgürlüğün çarpıtılmasına yol açar. Bireylerin kamusal konularda tercihlerini sağlam temellere oturtabilmeleri için enformasyon ve görüş kaynaklarının büyük bir çeşitliliğe sahip olması gerekir. Bununla birlikte iki noktaya dikkat edilmelidir. Birinci olarak, bilinçli bir çarpıtmayı zorlaştırırsa bile, kaynak çeşitliliği enformasyonun geçerliliğini garanti altına alamaz. İkinci olarak çeşitlilik her zaman çoğulculuğa, özellikle görüş çoğulculuğu ile eş anlamlı değildir. İletişim ağları ve yayın araçları da kaynaklar kadar çeşitli ve birbirinden bağımsız olmalıdır. Yoksa çeşitlilik yalnızca görünümünden ibaret kalır" (MacBride 1993: 24-25).

Medyada yoğunlaşmanın yarattığı sorunları Topuz (2003) yedi grupta sınıflandırmıştır:

- Yoğunlaşma çok fikirliliğe karşıdır. Medyanın bu anlamdaki kontrolü özgürlüğüne ket vurmaktadır.
- Yoğunlaşma sendikacılığa karşıdır.
- Yoğunlaşmaya sahip medya patronları kendilerine kişisel çıkar ve güç sağlamak için medyanın gücünü kullanır ve bu yönde çalışanlara baskı uygulanır.
- Yoğunlaşma sebebiyle küçük ve orta büyüklükteki şirketler piyasaya girme güçlüğü yaşamaktadır, girseler bile zamanla piyasadan kaybolmaktadırlar.
- Yoğunlaşma sebebiyle kazanılan güç özellikle üst yönetiminin oldukça fazla baskıya maruz kalmasına neden olur, bazen- üst yönetim bu baskıyı kaldıramaz.
- Ekonomisi tekelleşen firmalar tarafından yönetilen bir sektör ülke ekonomisini dışa bağımlı hale getirir.
- Yoğunlaşma topluca işten çıkarmalara dolayısıyla işsizlik oranının artmasına neden olur.

1.2 Basın ve İfade Özgürlüğü Kavramının Tanımlanması

İfade özgürlüğü; “bir düşünce, inanç, kanaat, tutum veya duygunun barışçıl yoldan açığa vurulması veya dış dünyada ifade edilmesinin serbest olması” (Erdoğan, 2001:8), bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte (dernek, sendika ve toplantı vb.) çeşitli yollarla (söz, basın, resim, sinema ve tiyatro vb.) serbestçe açıklayabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayması” (Tanör, 1990 : 89) şeklinde tanımlanabilir. Herhangi bir konu hakkında sessiz kalma özgürlüğü de ifade özgürlüğü kapsamındadır.² Yani ifade özgürlüğü; düşünce, kanaat ve inanç özgürlüğü ile bunları yayma, bilgiye ulaşabilme gibi özgürlükleri kapsamaktadır. Basın özgürlüğü ise; haber, bilgi, fikir, düşüncelerin serbest olarak toplanabilmesini, yorumlanıp, eleştirilebilmesini, çoğaltılabilmesini, serbestçe yayımlanabilmesini güvence altına alan özgürlükler toplamıdır (Balkanlı, 1961; Dönmezler, 1976; Özkorkut, 2002). Basın ve ifade özgürlüğü sınırsız bir özgürlük değildir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde sınırlandırma ölçütleri vardır: Ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlakın veya başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması gibi durumlarda sınırlandırılabilir (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 2010, madde:10).³ Sınırlandırma koşulları ise öncelikle bu konuda kanuni bir düzenlemenin olmasını, bu kanuni düzenlemeyi meşru kılacak bir amaç sunulmasını ve sınırlama ölçütlerinde ölçülülük ve tutarlılık olmasını gerekli kılmaktadır (Fikret İlkiz, kişisel görüşme, 10.06.2015).

2. TÜRKİYE’DE MEDYA SAHİPLİĞİ DÜZENLEMELERİ

2.1 RTÜK Düzenlemeleri

²MACOVEİ, Monica, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10.Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2, Kasım, 2001, s. 7.

³1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe giren 14 No.lu Protokol’ün (Avrupa Konseyi Antlaşmaları Serisi (AKAS) No. 194) düzenlemelerine uygun olarak değiştirilmiş halinden alınmıştır.

Türkiye’de yazılı basın ile görsel işitsel medyanın kontrolü farklı denetim mekanizmalarıyla sağlanmaktadır. Yazılı basın alanında Basın Kanunu, Basın Konseyi, Gazeteciler Cemiyeti, Ombudsmanlık ve Bağımsız İletişim Ağı gibi oluşumlarla öz denetim -mekanizması geliştirilmiştir. Görsel işitsel medya alanında ilk olarak özel yayıncılık yasası kabul edilmiş, görsel- işitsel medyanın düzenlenmesi amacıyla Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur. 20 Nisan 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş Yayın Hakları Kanunu'nun 29. maddesine göre bir şirketin en fazla bir radyo ve bir televizyon kanalına sahip olmasına izin verilmiş, birden fazla kuruluştaki pay sahibi olanların ise tüm paylarının %20 ile sınırlandırılmıştır (Sözeri ve Kurban, 2012: 6). Medya sahipliğine getirilen sınırlamalar tepkilere yol açmış ve 3984 Sayılı Kanun 2002 yılında 4756 Sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. 4756 Sayılı Kanun medya sahipliği konusunda önemli değişiklikler getirmiştir. Bu kanun ile sermaye payı sınırı kalkmış, yoğunlaşmayı önleme amacıyla izlenme ve dinlenme payı sınırlaması getirilmiştir. İzlenme ve dinlenme payı üst sınırı %20 olarak belirlenmiştir ancak o dönemde Türkiye’de en çok izlenen televizyon kanalının bile %16’lık izlenme ve dinlenme payı olduğu düşünülürse bu maddenin yoğunlaşmanın önlenmesinde işlevsiz kaldığını söylemek mümkün olur (Sözeri ve Kurban, 2012: 27). 4756 sayılı Kanun ile çapraz birleşme sınırlaması da ortadan kalkmıştır. 4756 Sayılı Kanun ile medya sektörüne büyük ölçekli yatırımlar yapılmaya başlanmış ve yoğunlaşma önceki yıllara kıyasla yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Yoğunlaşmanın bu derece artması ile yoğunlaşmayı önleme ihtiyacı, Avrupa Birliği düzenlemeleri ile uyumlaşma, teknolojinin gelişimi ile mevcut yasanın kapsama alanı dışında kalan yeni birçok durumun gündeme gelmesi gibi durumlar yeni bir kanun ihtiyacını doğurmuş ve 3 Mart 2011 yılında 6112 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri hakkında kanun yürürlüğe girmiştir. Avrupa Birliği ile uyum sağlanması amacıyla hazırlanan 6112 Sayılı Kanun, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi’nin 3 Ekim 1989 tarih ve 89/552/EECSayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi (Audiovisual Media Services Directive) dikkate alarak hazırlanmıştır.

6112 Sayılı Kanun yeni yasa kapsam, erişim ve ticari iletişim konularında bir önceki 3984 Sayılı Kanun'dan çok daha kapsamlı ve AB ile uyum içerisinde düzenlemeler getirmiştir. Ayrıca bu kanun , yönergeden farklı olarak radyo ve internet yayıncılığının düzenlenmesini de kapsamaktadır ⁴ (Sözeri ve Güney, 2011: 19).

Kanun'un 1. maddesi amacı şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu kanunun amacı; radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idarî, malî ve teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun kuruluşu, teşkilâtı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.” 6112 sayılı Kanun'un “kuruluş ve hisse oranları” başlıklı 19. maddesi medya sahipliği konusunu düzenler. Madde 19, önceki yasadan farklı olarak “üretim, yatırım, ihracat, ithalat, pazarlama ve finans kuruluşlarına radyo ve televizyon yayın izni verilmez” hükmünü kaldırmış, ancak eski yasada var olan siyasi partilerin, sendikaların, meslek kuruluşlarının, kooperatiflerin, derneklerin, mahalli idarelerin radyo ve televizyon sahibi olmasını engellemiştir. Eski yasadan farklı olarak yeni yasanın (ç) bendi özel radyo ve televizyon kuruluşlarının halka açılmasına ve sermaye piyasasında işlem görmesine olanak tanımıştır.

Yasanın (d) bendi, rekabeti korumak ve tekelleşmeyi önlemek amacıyla medya sahipliği kısıtlama ölçütü olarak karasal yayın lisansı temelini kullanmıştır. Buna göre bir gerçek veya tüzel kişi, doğrudan veya dolaylı olarak, en fazla dört adet karasal yayın lisansına sahip medya hizmet sağlayıcı kuruluşa ortak olabilir. Birden fazla medya hizmet sağlayıcısına ortalıkta doğrudan veya dolaylı ortağı olduğu medya kuruluşların piyasadaki tüm ticari iletişim gelirlerinin %30'undan fazlasına sahip olması engellenmiştir. Ancak bu sınırlamanın nasıl uygulamaya geçeceği konusu belirsizdir.

Eski yasanın 29. maddesinin (h) ve (i) bentleri özel radyo ve televizyon yayın kuruluşunda sermaye payını %25 ile sınırlamış ve birden fazla özel radyo ve televizyon yayın kuruluşuna ortaklığı engellemiştir. Bu düzenlemenin medya

⁴Kanun'un kapsamının bu kadar geniş olması, çoğunluğu televizyon yayıncılığını ilgilendiren düzenlemelerle radyo yayıncılığını ikinci planda düzenleme gayreti eleştirilere neden olmaktadır. RTÜK üyesi, bu durumun 1982 Anayasası'nın 133. maddesinin bir gereği olduğunu ifade etmiştir. TESEV, “Yayıncılık Alanı Düzenlemeleri” Konulu Çalıştay, İstanbul (11.03.2011)

sektörüne ilgiyi azaltacağı gerekçesiyle, 6112 Sayılı Kanun'un 19. Maddesi (f) bendiyle değiştirilmiş ve bu oran %50'ye çıkarılmıştır. Ayrıca yeni yasa ile gerçek veya tüzel yabancı kişinin ortak olabileceği özel radyo ve televizyon yayın kuruluşu sayısı birden ikiye çıkarılmıştır.

6112 sayılı kanuna getirilen birçok eleştiri bulunmaktadır. Bunlar başlıca, kanunun hazırlanmasında bu konuda çalışmalar yapan akademisyenlerin ve sivil toplum kuruluşlarının fikrinin alınmamış olması, kanunun basın özgürlüğü ve çok sesliliği ikinci plana atıp daha çok ticari yayıncılığı düzenlemesi, yayın hizmetleri ilkelerinin muğlak ifadeler barındırması ve bu haliyle düşünce özgürlüğüne engel oluşturduğu yönündedir. Ayrıca bu kanun hazırlanırken referans alınan Avrupa Birliği Yönergesi içinde bulunmasa da, Anayasa'nın 133. maddesinin RTÜK'ü sorumlu tutması sebebiyle, bu kanun radyo yayıncılığını da düzenlemektedir. Televizyon yayıncılığının baskın durumda olması radyo yayıncılığını ikinci plana atmaktadır. Bir diğer eleştiri, RTÜK üyelerinin, meclisteki siyasi partiler tarafından aday gösterilen kişilerden seçilmesidir. Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 35. maddesine göre; "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerinin seçimi için, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst Kurul Üyeleri bu adaylar arasından her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca seçilir." Bu durum Radyo ve Televizyon Üst Kurumu'nun bağımsızlığının sorgulanmasına neden olmuştur (Sözeri ve Güney, 2011: 19-24). Bakanlar Kurulu tarafından 17 Ağustos 2011 tarihinde kabul edilen bir kanun hükmünde kararname ile Avrupa Birliği ilişkilerinden sorumlu bakanlık medya sektörü de dahil çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren tüm özerk düzenleyici kurumları izleme ve denetleme etkisine sahip olmuştur. Bu durum yine RTÜK'ün özerkliğine müdahale olarak yorumlanmıştır (Sözeri ve Kurban, 2012: 20).

6112 sayılı Kanun medya sahipliği konusunda daha kapsamlı düzenlemeler getirmiş olsa da kamu ihalelerine girme yasağı ve çapraz birleşmeler ile ilgili herhangi bir hüküm barındırmaktadır. Bu eksiklikler bu yasanın da yoğunlaşmanın engellenmesini garanti altına almaya yeterli olmayacağını düşündürmüştür.

2.2 Rekabet Hukuku Düzenlemeleri

Anayasa'nın 167. maddesine göre; "Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler" (Yalçın, 1997: 279).

Rekabet Hukuku'nun ise medya sektörüne yönelik bir düzenlemesi yoktur. Ancak medyada yoğunlaşmayı engelleyici ve medya sahipliğini kısıtlayıcı bir takım düzenlemelere referans olabilecek düzenlemeler Rekabet Hukuku içinde yer alır. Avrupa Birliği ile uyumlaşma sürecinde 1994 yılında yürürlüğe giren ve Roma Anlaşması'nın 81. ve 82. Maddeleriyle uyum gösteren 4054 Sayılı "Rekabetin Korunması Hakkında Kanun" ile medyadaki rekabetin korunması amaçlanmıştır (Sözeri ve Kurban, 2012: 59).

4054 sayılı Kanun'un 1. maddesi, kanunun amacını şu şekilde açıklamıştır: "Bu kanunun amacı, mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hâkim olan teşebbüslerin bu hâkimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır."

2. maddesine göre; "Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren ya da bu piyasaları etkileyen her türlü teşebbüsün aralarında yaptığı rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, uygulama ve kararlar ile piyasaya hâkim olan teşebbüslerin bu hâkimiyetlerini kötüye kullanmaları ve rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem ve davranışlar, rekabetin korunmasına yönelik tedbir, tespit, düzenleme ve denetlemeye ilişkin işlemler bu Kanun kapsamına girer."

Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması" başlıklı 6. maddesine göre; "Bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününde ya da bir bölümünde bir mal veya hizmet piyasasındaki hâkim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanması hukuka aykırı ve yasaktır." "Birleşme veya Devralma" başlıklı 7. maddesine göre;

"Bir ya da birden fazla teşebbüsün hâkim durum yaratmaya veya hâkim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu

doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasak” olarak kabul edilmiştir (Rekabet Kanunu, 1994). Bu hükümlerden de anlayabileceğimiz üzere Rekabet Kurumu, piyasada yoğunlaşmaya sebep olacak herhangi bir birleşme, devralma ya da satın almayı yasaklamıştır. Rekabet Hukuku’nda açıkça belirtilmesine rağmen medyada yoğunlaşmanın artmasının temel nedeni birçok görüşe göre medya sektörünün yapısı itibariyle farklı düzenlemelere ihtiyaç duyması ile açıklanmaktadır. Rekabet Kurumu düzenlemeleri piyasada rekabeti ve ekonomik etkinliği sağlama amacıyla yapılırken, medya sektörünün ihtiyacı olan düzenlemeler medyada çoğulculuğun sağlanması ve ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik olmalıdır (Özokçu, 2011: 114).

Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti’nin kanun hükmünde kararnameler yoluyla yaptığı yasa değişikliğinde, 649 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca, Rekabet Kurumu ilgili bakanlığın denetimine girmiş ve böylece özerkliği son bulmuştur (Sözeri ve Kurban, 2012: 20, 29).

3. TÜRKİYE’DE BASIN VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DÜZENLEMELERİ

3.1 Anayasal Çerçeve

Medyanın öncelikli işlevine temel olan Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti Anayasa’nın 26. maddesi ile açıklanmıştır. “Bilim ve Sanat Hürriyeti” başlıklı 27. maddesi; herkesin bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme ve yayma hakkı olduğunu belirtir. “Basın Hürriyeti” başlıklı 28. maddesi, basının hür olduğunu ve sansür edilemeyeceğini söylerken, “Sürelî ve Süresiz Yayın Hakkı” başlıklı 29. maddesine göre sürelî ve süresiz yayın hakkının önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlamaz ve haber, düşünce, kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, mali ve teknik şartlar konulamaz. “Basın Araçlarının Korunması” başlıklı 30. maddeye göre ise “Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri, suç aleti olduğu gerekçesiyle

zapt ve müsadere edilemez ve işletilmekten alıkonulamaz” Anayasası’nın 31. maddesi “Kamu Tüzel kişilerinin Elindeki Basın Dışı Kitle Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı”nı; Kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde Düzeltme ve Cevap Hakkı Anayasa’nın 32. maddesi ile düzenlemektedir (T.C. Anayasası, 1982). Görüldüğü üzere anayasal çerçevede basın özgür kabul edilir ve devlet basın özgürlüğünü korumak ile mükelleftir. Ancak devletin gerekli gördüğü durumda basına müdahalesi de yine anayasal zeminde meşrulaştırılmıştır.

3.2 Basın Kanunu

2004 yılında kabul edilen Basın Kanunu’nun 3. maddesi basının özgür olduğunu, bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerdiği ancak basın özgürlüğünün, başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlandırılabilceğini hükme bağlamıştır (Basın Kanunu, 2004, madde:3). Bu kanun maddesi ilk bakışta basın özgürlüğü ve bilgi alma hakkını koruyan, bireylerin itibarını zedeleyici haberlere cevap verme hakkı tanıyan özgürlükçü bir tutum sergilese de, yasa yapıcının satır aralarına gizlenen otoriter tutumu gözlerden kaçmamaktadır. Buna göre "yargı gücünün, otorite ve tarafsızlığın sağlanması" adına devlet basın özgürlüğüne müdahale edebilmektedir. Özellikle güvenlik güçlerinin müdahaleleri sırasında yapılan insan hakları ihlallerine dikkat çekilmesi, askerın siyasete müdahalesinin ve üst düzey yetkililerin eleştirilmesi "devlet çıkarlarına ters düşen" haberler olarak algılanmakta ve gazetecilere dava açılmasına neden olabilmektedir. “Milli güvenlik”, “toprak bütünlüğünün ihlali” ve “devlet sırlarının açıklanması” gibi kavramların geniş bir şekilde yorumlanması basın ve ifade özgürlüğüne engel teşkil etmektedir. Basın Kanunu'nun 11. maddesi " yazarın belli olmaması veya yurt dışında olması durumunda, yazılı eserlerin editör ve çevirmenlerine cezai sorumluluk yüklemektedir" (Elmas ve Kurban, 2011: 46).

Basın ve ifade özgürlüğü ihlallerinde öne çıkan tartışmalı madde Basın Kanunu'nun 19/1. maddesidir. Bu madde hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimselerin yüksek para cezası ile cezalandırılmasını hükmeder. Bu sebeple Adliye Haberciliği yapan gazeteciler sürekli tehdit altındadır. Basın Kanunu içinde yer alan bir değişik ile; basımevlerine "savcılıktan yayıncılık izni alma zorunluluğu" getirilmiş ve savcılara basılı eserle el koyma yetkisinin verilmiştir. Daha öncesinde basılı yayıncılık izni almak için beyanat verilecek makam valilik iken, bu kurumun savcılık olması yetkilerin yürütmeden yargıya geçmesi demektir. Yargının çoğunlukla özgürlüklerden değil sınırlandırmalardan yana tutum sergilediği bir ülkede, bürokrasiye uymayan basın şirketlerine dava açma yetkisi verilmesi basın özgürlüğüne müdahale olarak yorumlanmaktadır. (Elmas ve Kurban, 2011: 47).

Basın özgürlüğü yayın yasakları yoluyla da sınırlandırılmaktadır. Sınırlamalar temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmadan, ölçülülük ilkesine bağlı kalınarak ve kanuna dayandırılarak yapılmalıdır (Sancar, 2006: 204-205). Basın ve ifade özgürlüğü önündeki temel engellerin yasalardan değil yasaların uygulanış biçiminden kaynaklandığına dair yaygın bir görüş de vardır (Horozgil, 2012: 162).

3.3 5651 Sayılı Kanun

2007 yılında yürürlüğe giren 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, internet ortamında içerik ve yer sağlayıcıların ayrıca toplu kullanım sağlayıcılarının yükümlülüklerini ve sorumluluklarını düzenlemektedir (Sözeri ve Güney, 2011: 25). Kanun'un 8. maddesi hangi durumda internet içeriğine müdahale edilebileceğini tanımlamıştır. İnternet ortamında yayılan içerikler, a) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1-intihara yönlendirme (madde 84), 2-çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra), 3-uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190), 4-sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194), 5-müstehcenlik (madde 226), 6-fuhuş (madde 227), 7-

kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) gibi suçlar ile b)5816 Sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'da yer alan suçları kapsıyorsa internet içeriği engellenebilecektir (5651 Sayılı Kanun, 2007). İnternet yasasına göre; “ İçeriği birinci fıkrada belirtilen suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde veya içerik veya yer sağlayıcısı yurt içinde bulursa bile, içeriği birinci fıkranın (a) bendinin (2) ve (5) ve (6) numaralı alt bentlerinde yazılı suçları oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararı re'sen Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından verilir. Bu karar, erişim sağlayıcısına bildirilerek gereğinin yerine getirilmesi istenir.”⁵

Mart 2015 tarihiyle, 69050 engelleme kararının %93.6'ı TİB tarafından, %1.4'ü Savcılık tarafından, %3.1'i Mahkeme tarafından verilmiştir. Mahkeme ismi ve karar bilgilerinin açıklanmadığı engelleme kararları da %1.9 ile “bilinmiyor seçeneğiyle belirtilmiştir (Engelli Web, E.T.18.04.2015).

Erişim yasaklarının yasal dayanakları İnternet Yasası'nda belirtilen sekiz adet katalog suç ile sınırlı kalmamış, Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunu'nun başta 301. madde olmak diğer maddelerine ve fikri mülkiyet haklarına da dayandırılmıştır.

(Hammarberg, 2011, par. 62).⁶ Kanun'da ayrıca Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Başkanlığı'nın sakıncalı olarak önerdiği internet sitelerinin de engellenebileceği belirtilmiştir.

Kanun, erişim kararı alınma süresini 72 saatten 24 saate indirmiştir. Engelleme kararı çıkması durumunda karar 4 saat içinde uygulanmaktadır. TİB çalışanlarının görevlerini ifa ederken işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı soruşturma başlatılması TİB Başkanı'nın iznine bağlanmıştır.

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (Reporters Without Borders) 5651 sayılı İnternet yasasının ifade özgürlüğünü ve bilgi edinme hakkını engellediğini savunmaktadır. Tüm internet ortamını TİB'in kontrolüne bırakan bu kanunun, sivil

⁵6518 sayılı Kanunun 92 nci maddesiyle bu fıkrada yer alan “(2) ve (5)” ibaresi “(2), (5) ve (6)” şeklinde değiştirilmiştir.

⁶Örneğin, www.İstanbul.indymedia.org isimli bağımsız haber portalı, “Türklüğü aşağıladığı” ve Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle 2008'de kapatılmıştır.

toplum örgütlerinin katılımı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin eleştirileri doğrultusunda yeniden düzenlenmesini önermektedir.

Din ya da halk figürlerini eleştiren içeriklerin erişim engeline takılacağını belirten RSF, mahkeme kararına gerek olmaksızın TİB'e engelleme hakkının verilmesinin ve engelleme kriterlerinin muğlak oluşunun internet ortamında kitlesel bir sansür tehlikesi yarattığına işaret etmektedir.

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün 2013 yılındaki Basın Özgürlüğü İndeksi'nde Türkiye 179 ülke arasında 154. sıradadır. İnternet sansürleri sebebiyle Türkiye "gözlem altında tutulan" ülkeler arasındadır (RSF, "Parliament Urged to Rejected Draconian Internet Bill", 18.01.2014).

3.4 Türk Ceza Kanunu

Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddeleri, mesela; hakaret (madde 125); anayasal düzeni sona erdirmek amacıyla suç örgütü kurmak (madde 314); askeri personeli itaatsizliğe teşvik etmek (madde 319); halkı askerlikten soğutmak (madde 318); Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Hükümeti veya Devletin yargı organlarını aşağılamak (madde 301); suç işlemeye tahrik etmek (madde 214); suçu ve suçluyu övmek (madde 215); halkı suç ve düşmanlığa tahrik etmek (madde 216); suç işlemek amacıyla örgüt kurmak (madde 220); müstehcen görüntü, yazı ve sözleri basın yoluyla yayımlamak (madde 226); özel hayatın gizliliği (madde 134) ; gizliliğin ihlali (madde 285), adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs (madde 288) ; cumhurbaşkanına hakaret (madde 299) gibi birçok maddesi basın ve ifade özgürlüğüne engel olacak şekilde uygulanmaktadır. Bu maddeler birçok gazeteciye soruşturma açılmasına neden olmuştur (Sözeri, 2015: 24).

Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi çok sayıda entelektüelin yargılanmasına neden olduğu için sıklıkla eleştirilmektedir.

Bu baskı sonucunda hükümet bu maddeye bağlı soruşturmaları Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlamıştır. Bu değişiklik yeterli olmamakla birlikte bu madde kapsamında açılan dava sayısının azaldığını söylemek mümkündür (Freedom of the Press Turkey 2015).

TCK 288 “adil yargılamayı etkileme”, TCK 277 “adil yargılama yapmayı etkileme”, TCK 285 “soruşturmanın gizliliğine ihlal” gibi maddeler adliye haberciliğinin önünde ciddi engeller oluşturmaktadır. Yargının düzgün çalışıp çalışmadığını sorgulanmasına yönelik haberler bu maddeler kapsamınca engellenmekte hatta haber yapan gazetecilere dava açılabilir (Erol Önderoğlu, kişisel görüşme, 06.04.2015).

Halkın bir kısmını kin ve düşmanlığa teşvik etmeyi suç sayan TCK 216. maddenin genellikle müslüman olmayan topluluklara uygulanmaktadır. (2014 Türkiye İlerleme Raporu). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHM) İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı, TCK 314. maddenin çoğunlukla solcu ve Kürt gazetecilere yönelik kullanıldığını belirtmiştir. Bu madde kapsamında bazı yazarlara, avukatlara, akademisyenlere ve Kürt sorunu üzerinde çalışan gazetecilere de soruşturma açılmış, bu konuya ilişkin muhalif görüşlerin var olduğu çok sesli bir ortamın oluşması engellenmiştir.

3.5 Terörle Mücadele Kanunu

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun, ulusal ve uluslararası kamuoyunda Türkiye'de basın ve ifade özgürlüğünün önünde temel bir engel teşkil ettiği ve tümüyle kaldırılması yönünde fikir birliği vardır.

Gazeteciler hakkında soruşturma açılmasına yasal dayanak oluşturan maddeleri şunlardır: Madde 6(2), terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarının basılmasına veya yayımlanmasına bir ila üç yıl arasında hapis cezası ile cezalandırılır. Madde 6(4), bu fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda, söz konusu basın ve yayın organlarının sorumlularına, suçun işlenişine iştirak etmemiş olsalar dahi on bin güne kadar adli para cezası verilir. Madde 6(5), süreli yayınların hâkim kararı ile ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı'nın emri ile on beş günden bir aya kadar durdurulmasına olanak sağlamaktadır. Madde 7(2) ise terör örgütünün propagandasının yapılmasına bir ila beş yıl arasında hapis cezası verilir, bu suçun basın ve yayın organları aracılığı ile işlenmesi halinde cezayı yarı oranında artırmaktadır. Aynı madde ayrıca, söz konusu basın ve yayın organlarının

sorumluları hakkında bin günden beş bin güne kadar adli para cezası hükmetmektedir.

Tutuklanan gazetecilerin çoğu Kürt medyasında çalışmakta ve "örgüt üyeliği" suçlamasıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu kanunun çoğunlukla Kürt medyasında çalışan gazetecilere uygulanması sebebiyle, Türkiye hakkında açılan birçok davada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle mahkum olmuştur (Sözeri, 2015: 6).

Barış görüşmeleri kapsamında Nisan 2013'de kabul edilen Dördüncü Yargı Paketi, TMK 6/2 ve 7/2. maddelerini yasa dışı örgütlerin zor kullanma, şiddet veya gerçek bir tehdit içermediği takdirde yayın yapabilmelerine olanak sağlayacak şekilde değiştirmiştir. Bu değişiklik basın ve ifade özgürlüğü adına umut verici bir gelişmedir.

4.AVRUPA BİRLİĞİ MEDYA DÜZENLEMELERİ

Avrupa Birliği temel itibariyle üye ülkeler içinde ekonomik anlamda ortak bir pazar oluşturulması fikriyle ortaya çıkmıştır. Bu sebeple sınırların kaldırılması, ortak tarım ve ticaret politikalarının geliştirilmesi ve ortak pazarda rekabet düzeninin bozulmaması amacıyla üye ülkelerin tabi olduğu çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır (Ateş, 2008: 52).

Avrupa'da 1980'li yıllara kadar basın devlet tekelinde iken, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de gelişme gösteren neoliberal politikalar Avrupa'yı da etkilemiştir. 1974 yılında ortaya çıkan petrol krizi sonucu yaşanan ekonomik buhran kamu hizmeti yayıncılığı tekelinin kırılmasında ve ticari televizyon yayıncılığının başlamasında etkili olmuştur (Moralı, 2008: 33-37). 1980'li yıllardan sonra gelişen liberalleşme eğilimleri ile bu sektörde bir serbestleşme yaşanmış ve de çok sayıda özel medya kuruluşu ortaya çıkmıştır.

Avrupa Birliği içerisinde medya sektörüne özel düzenlemeler mevcut değildir.

Rekabetin korunması ve iktisadi yoğunlaşmanın kontrolü için yapılan Rekabet Hukuku'nda yapılan düzenlemeler medya sektörünü de kapsamaktadır.

AB Rekabet Politikasının hukuki alt yapısı "birincil" ve "ikincil" mevzuatlarla düzenlenmiştir. Birincil kaynaklar, topluluğun kurucu anlaşması olma özelliğini

taşıyan 1957 tarihli Roma Anlaşması ile ek ve değişiklikler yapan diğer anlaşmalardır. İkincil Kaynaklar ise Topluluk Bakanlar Konseyi veya Komisyonunca çıkarılan tüzük ve direktifler olarak kabul edilir.

Bu düzenlemeler başlıca; madde 81; rekabeti bozucu anlaşmaların yasaklanması, madde 82; hakim durumun kötü kullanılmasının engellenmesi, (Yoğunlaşma Tüzüğü); birleşme ve devralmalar yoluyla gerçekleşen sermaye yoğunlaşmasının denetimi, Madde 86; kamu tekel ve imtiyazlarına sahip teşebbüslere ilişkin hususlar; Madde 87; rekabeti olumsuz yönde etkileyebilecek devlet yardımlarının izlenip denetim altına alınmasını kapsamaktadır (Ateş, 2009/1: 64).

Avrupa Birliği Anlaşması'nın 5. maddesi, üye ülkelerin medya sahipliği düzenleme yetkisini ulusal kurumlara vermiştir. Üye ülkeler farklı medya piyasalarına sahip ülkelerin Avrupa Birliği düzenlemelerini sayesinde çoğulculuk sağlayamayacağını düşünerek Avrupa Birliği Antlaşması'nda bu konuda herhangi bir kısıtlayıcı madde getirmemiştir (Kutay ve Özçeri, 2006: 65-67). Avrupa Birliği'nce medya mülkiyeti ve çoğulculuk üzerine yapılan çalışmalar tavsiye kararlar niteliğindedir. Her bir üye ülke kendi iç tüzükleri ile medya sahipliğini düzenlemelidir. Medya piyasalarının düzenlenmesinde hükümetlerin esas aldığı konular aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Harcourt ve Verhulst,1999:3):

"A. İfade özgürlüğüne ilişkin temel anayasal haklar

B. Medya firmalarında şeffaflığı amaçlayan yasalar

1. Şirket sahiplerinin ve hissedarların isimlerinin belli olması,
2. Şirket hesaplarının açık olması,
3. Şirket cirolarının kaynaklarının açık olması,
4. Gerekli hisse değişikliklerinin düzenleyici kurula bildirilmesi,

C. Medya sahipliğine ilişkin yasalar

1. Genel sahiplik kuralları, lisanslar,
2. Çapraz sahiplik kuralları,
3. Yabancı sahiplik ve ortaklık kuralları,

D. Rekabet Hukuku

1. Birleşme ve devralma kontrolü,
2. Kartel ve hâkim durum incelemesi,

E. Devlet yardımları ve medya şirketlerinin sübvansiyonu

F. Medya firmalarının editoryal bağımsızlığını ve hesap verilebilirliklerini düzenleyen kurallar

G. İçerik ile ilgili kısıtlamalar.”

1990’lı yıllarda Avrupa’da medya tekelleşmesinin çoğulculuğa etkilerinin araştırılması sonucunda tekelleşme tespit edilmiş ve medya yoğunlaşması sorunsalı üzerinden Avrupa Birliği içerisinde önemli adımlar atılmıştır. 1994 yılında “Medyada Çoğulculuk ve “Medyada Şeffaflık “ başlıklı tavsiye kararları yayınlanmıştır (Avrupa Konseyi, 94 Numaralı Tavsiye Kararı, 1994; Avrupa Konseyi, 99 Numaralı Tavsiye Kararı, 1999). 1992 yılında Avrupa Komisyonu medyada çoğulculuk ve yoğunlaşma üzerine “Yeşil Belge” isimli bir belge hazırlanmıştır (Avrupa Komisyonu, 1992). Ortak pazar konularında görevli komisyon üyesi Mario Monti’nin 1996 yılında Avrupa Birliği Komisyonu’na verdiği yönerge önerisi bu konuda atılan ilk ciddi adımdır. Mario Monti bu yönerge önerisinin gerekçelerini şu şekilde sıralamıştır (IRIS Special, 2001):

- 1- Küreselleşme ile beraber medya faaliyetlerinin sınır ötesine taşınması medya düzenlemelerinin de ulusal mevzuatları aşması
- 2- Medya işletmelerinin sınır ötesinde kendilerini geliştirebilecekleri ve yatırım yapabilecekleri bir platform hazırlanması isteği
- 3- Avrupa Medya Endüstrisi’nde rekabet ve büyümeyi sağlama ihtiyacı
- 4- Üye devletlerin kendi medya endüstrilerini geliştirme amacıyla yapacağı düzenlemelerin ortak pazar anlayışının olumsuz etkileyeceği düşüncesi

Bu çalışma medya sahipliği ve yoğunlaşma konusunda tartışmaları gündeme getirmiş ancak bu tartışmalar her bir üye ülkenin medya sahipliği konusunda farklı bakış açıları olduğu ve yönergenin ortak bir pazar yaratacak özelliklere sahip olduğu gerekçesiyle askıya alınmıştır (Pekman, 2005:261).

Daha önce belirttiğimiz gibi Avrupa Birliği üye ülkeleri içinde medya sektörüne yönelik bir düzenleme bulunmamakla birlikte medya sektöründe tekelleşmeyi önleyici yaptırımlar Rekabet Hukuku içinde yer almaktadır. Bununla birlikte sektörde yaşanacak herhangi bir birleşme ulusal sınırların dışında, üye ülkeleri de önemli etkiliyorsa o zaman 4064/89 sayılı Avrupa Topluluğu Birleşmeler Tüzüğü’nün (Council Regulation, 1989) hükümleri geçerli olacaktır. 2004 yılında

yapılan 139/2004 sayılı yeni düzenleme ile “Teşebbüsler Arası Yoğunlaşmanın Kontrolü” (Council Regulation,2004) yoğunlaşma düzeyinin en uygun ve şeffaf bir biçimde gerçekleşmesinin sağlanması amacıyla yürürlüğe girmiştir. Bu bağlamda öncelikli olarak kavramlar üzerine tartışılmış ve “birleşme” yerine “yoğunlaşma” kavramı kullanılmıştır. Yoğunlaşmanın varlığını ölçecek yasal kriter “Kontrolün sürekli olarak el değiştirmesi” olarak belirlenmiştir. Böylece kontrolün sürekli el değiştirmedeği durumlar yoğunlaşmanın göstergesi olacaktır. Bir önceki tüzükte belirleyici olan “Hakim durum yaratılması ve güçlendirilmesi” ifadesi “Rekabetin önemli ölçüde engellenmesi” olarak değiştirilmiştir. Yani hakim durum yaratmasa da rekabeti engelleyen yoğunlaşmalar ortak pazar ilkesi gereği engellenebilecektir. Son olarak "yoğunlaşma" işlemlerine yönelik yan sınırlamalardaki belirsizlikler son bulmuştur. Bu karara göre, yoğunlaşmanın komisyon kararı ile kabul edildiği işlemlerde yoğunlaşma işlemi gerekli yan sınırlamaları kapsar” (Ateş, 2008: 61- 63). Avrupa Birliği üye ülkeleri içinde çapraz birleşmeler birçok ülkede yasalar tarafından engellenmiştir. İçerik anlamında da, bir firmanın benzer yayın yapmasına ya da aynı coğrafyadaki izleyicilere yayın yapan benzer birden fazla kanal olmasına izin verilmemektedir. Örneğin, aynı sahiplik yapısına sahip iki ulusal televizyon kanalına izin verilmemektedir. Birçok ülkede yazılı ve görsel medyaya aynı anda zamanda sahip olmak yasalarca engellenmiştir.

Bulgaristan, Litvanya ve Polonya’da çapraz medya sahipliği bulunmaktadır (Özduurdu 2011: 71).

Çapraz medya sahipliği ile ilgili çeşitli ülkelerdeki uygulamalar ise şöyledir (Özduurdu 2011: 72): Lüksemburg’da kısıtlayıcı uygulamalardan ziyade şeffaflık artırıcı çabalar önem kazanmaktadır. Lüksemburg medya yasasına göre, bir kişi veya kuruluşun radyo yayını yapması için bir limited şirketten ayrı olarak başka bir şirkette hisse sahibi olması yeterlidir; fakat bu kişi ya da kuruluşun hisse oranı ve oy oranı %25 ile sınırlandırılmıştır. Fransa’da yıllık izlenme oranı %2.5’i aşan analog ya da sayısal ulusal karasal televizyon kanallarında gerçek ya da tüzel kişinin hisse oranı dolaylı ya da doğrudan %49 ile sınırlandırılmıştır. 1990’da kabul edilen yeni yayıncılık yasasına göre İtalya’da Garantörlük Sistemi uygulanmaktadır. Buna göre: 1- toplam gazete tirajı %16’yı aşan kimse ulusal bir televizyon ağı kurmak için ruhsat alamaz. 2- günlük basında payı olmayan yayıncı şirketler üç adet ruhsat sahibi

olabilirler. 3- günlük tirajın %8 ile %16'sının kontrolüne sahip kişi sadece bir lisansa sahip olabilir (Kuyucu, 2013: 158-159).

Medya sahipliğini düzenleyen ve tüm Avrupa Birliği ülkelerini kapsayan net bir düzenleme olmamasına rağmen, Avrupa Birliği üye ülkeleri içinde kartelleşmeye engel olacak ciddi yasal sınırlamalar mevcuttur. (Kara 2008: 8).

5. ULUSAL VE ULUSLARARASI MEDYA RAPORLARI: TÜRK MEDYASI

5.1 2014 Türkiye İlerleme Raporu

2014 İlerleme Raporunda basın ve ifade özgürlüğü değerlendirmelerinde Kürt ve Ermeni meselesi önemli yer tutmuştur. Kürt ve Ermeni meselelerinin medyada tartışılabilir olması olumlu bir gelişme olsa da, anayasal çerçevede bazı kanun maddeleri ve kanun uygulayıcıları hala basın ve ifade özgürlüğüne zarar vermektedir. Raporun özellikle eleştirdiği noktalardan birisi; ifade özgürlüğünün bir şekli olan 'Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı'nın uygulanmasının kolluk kuvvetleri tarafından engellenmesidir. Bir gösterinin hukuksuzluğunun, barışçıl olmayan doğasından ziyade, katılımcıların kolluk kuvvetleri tarafından zorla dağıtılması olduğunu belirten rapor, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının Avrupa standartlarına getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Devletin bu hakların barışçıl yollarla kullanılmasından ziyade kanuna uygun olup olmadığına odaklanması eleştirilerin hedefindedir.

RTÜK ve TİB üyelerinin seçim prosedürlerinin değiştirilmesi bu kurumlar üzerindeki politik baskıyı azaltmak ve bağımsızlıklarını arttırmak adına etkili olacaktır.

Tutukluluk sürelerinin 10 yıldan 5 yıla indirilmesine rağmen, Türkiye hala tutuklu gazeteci sayısı en fazla olan ülkedir. Türk hükümeti hiçbir gazetecinin gazetecilik görevi yaptığı için cezaevinde olmadığını belirtmektedir.

Kürt ve Ermeni meselesi tartışmaya açılmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHM) İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı, Kürt ve Ermeni meselesinde basın ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan, Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda yer alan bazı hükümlerin revize edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Örneğin, TCK 314. madde (silahlı örgüt kurma) özellikle solcu ve Kürt gazeteciler hakkında soruşturma açılmasına neden olmuştur. Yazarlara, avukatlara, akademisyenlere, öğrencilere ve Kürt sorunu üzerinde çalışan bazı gazetecilere Türk Ceza Kanunu'nun 314. madde gerekçesiyle soruşturma açılmıştır.

Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini ve kurumlarını aşağılayan kişilere iki yıla kadar hapis cezası hükmeden Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi revize edilmelidir. Halkın bir kesimini kin ve düşmanlığa teşvik eden ve dini değerleri aşağılayan kimseye altı ay ile bir yıl arasında hapis cezası hükmeden Türk Ceza Kanunu'nun 216. maddesi, çoğunlukla müslüman olmayan topluluklara uygulanmakta fakat genelde takipsizlik kararı ile sonuçlanmaktadır.

Devlet yetkililerinin basın ve medya üzerindeki söylemlerinden sonra savcıların soruşturma başlatması, bizzat devlet yetkililerinin gazeteci ve yazarlara karşı hapis cezasıyla sonuçlanan davalar açması, birçok gazetecinin işten çıkarılması, büyük holdinglerin medya sahipliğini elinde bulundurması, medya sektöründe yaşanan geniş çaplı otosansürün temel nedenlerindedir.

Basın Kartı sağlayıcı kuruluşun bizzat devlete bağlı olması, genç gazetecilerin, serbest çalışan gazetecilerin ya da internet gazetecilerinin yaşadıkları akreditasyon güçlükleri de otosansüre neden olmaktadır.

Toplum ve medya içindeki kutuplaşmalar ortak bir etik kuralları benimseyen ve sendikalar aracılığıyla dayanışma içine giren bir medya ortamının kurulmasını engellemektedir.

Raporda İnternet Yasası'ndan da sıklıkla bahsedilmektedir. Nisan 2014'te TİB'e geniş yetkiler veren değişiklikler sayesinde devlet için gizli olduğu kabul edilen bilgileri yayınlayan gazeteciler, editörler dokuz yıla kadar hapis cezası tehdidi ile karşı karşıyadır. 2014 yılının Ağustos ayında engellenen 50.000 internet sitesinden yalnızca 6000 tanesi mahkeme kararı ile engellenmiştir. TİB'e çok geniş yetkiler verilmesi ifade özgürlüğünün önünde önemli bir engeldir. Rapor, İnternet Yasası'nın Avrupa standartlarına uygun hale gelecek şekilde revize edilmesi gerektiğini önemle belirtmektedir.

Mart 2014'te, Twitter ve YouTube'a getirilen erişim engeli Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'ya aykırı bulunmuştur ve bu sitelere erişim tekrar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi ayrıca geniş yetkiler verilen TİB'in uyguladığı erişim

engelleme gerekçelerinin kanuni bir uygulamanın minimum şartlarını (anlaşılır olma, net ve kesin olma) yerine getirmediğini ifade etmektedir (European Commission, Turkey Progress Report 2014).

5.2. 2015 Türkiye İlerleme Raporu

Türkiye'de, son iki yılda ifade özgürlüğü ve temel özgürlüklerin korunması anlamında gerileme gözlenmiştir. Rapor, ifade özgürlüğü ve temel haklar ekseninde; gazetecilere yönelik saldırılar, bilgiye ulaşma hakkının internet sansürü ya da yayın yasakları yoluyla engellenmesi, İnternet Yasası, terörle mücadele kapsamında yapılan müdahalelerin orantısız olması gibi konulara odaklanmıştır. Suruç ve Ankara'da gerçekleşen terör saldırılarının ardından gelen yayın yasakları, hükümetin sıklıkla başvurduğu bir yöntem haline geldiği için eleştirilmektedir. İfade özgürlüğü ile nefret söylemi arasındaki fark net bir şekilde tanımlanmamıştır. Medya ortamında yaşanan kutuplaşma, sektör çalışanları arasında dayanışmaya ve ortak değerlerin benimsenmesine engel olmaktadır. TRT'nin genel seçimlerde hükümet lehine yaptığı taraflı yayıncılık da eleştirilmektedir. RTÜK üyelerinin seçim prosedürü eleştirilmektedir. Meclis'teki siyasi partilerin adayları arasından seçilerek oluşturulan bu kurumun bağımsızlığına ve tarafsızlığına olan güven azalmaktadır. Sektörün birkaç büyük firma tarafından domine edilen yoğunlaşmış yapısı ve medya çalışanlarının zor ve adaletsiz koşullarda çalıştırılması da medya ortamına dair tespit edilen diğer olumsuzluklardır.

Rapor, ifade özgürlüğü kapsamında temel eksiklikleri şu şekilde belirlemiştir:
-İfade özgürlüğü; çoğunlukla kanunların keyfi uygulanması ve sınırlandırmalar ekseninden yorumlanması, politik baskılar, işten çıkarmalar, gazetecilere karşı açılan davalar ve otosansür nedenleriyle sınırlandırılmaktadır.

-Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı gerek kanunlarla gerekse güvenlik güçleri tarafından engellenmektedir. Güvenlik güçlerine karşı kanuni yaptırımların az olması; belirli kesimlere daha agresif müdahale edilmesi, cinsiyete dayalı şiddet, azınlıklara karşı ayrımcılık ve nefret söylemi, LGBT bireylerinin haklarına saygısızlık gibi sonuçlar doğurmaktadır.

-Türk Ceza Kanunu ile Terörle Mücadele Kanun'unun uygulanmasında ölçülülük ilkesine bağlı kalınıp kalınmadığı gözlenmelidir.

Avrupa Birliği; gazetecilere yılgınlık ve gözdağı veren tüm söylem ve uygulamaların karşısında olması, gazetecilere yönelik tüm tehdit ve saldırıların araştırılması ve önlenmesi, kutuplaştırıcı politik ortamın yatıştırılması, yargının hakaret ile ifade özgürlüğü ayırımını iyi yapması ve bu anlamda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını dikkate alması, İnternet Yasası'nın Avrupa standartlarına uygun olacak şekilde yeniden düzenlenmesi konusunda Türk Hükümeti'ne tavsiyelerde bulunmaktadır (Turkey 2015 Report).

5.3 Freedom of the Press Turkey 2015

Freedom House'un 2015 basın özgürlüğü raporunda Türkiye 0'dan 100'e giden ve 100'ün en kötü olduğu derecelendirmede 65 puan alarak 'Özgür değil' kategorisinde yer almıştır.

Rapora göre yıllar bazıda Türkiye'nin değişimi şöyledir:

2010 yılında 51 puan ile, 2011 yılında 54 puanla, 2012 ve 2013 yıllarında 55 ve 56 puan ile 'Kısmen Özgür' ülke olarak sınıflandırılırken, 2014 yılında 62 puan ve 2015 yılında 65 puan ile 'Özgür Değil' ülke kategorisine gerilemiştir.2014 yılında kötüleşen basın özgürlüğünün gerekçeleri; Milli İstihbarat Teşkilatı'na geniş yetkiler veren MİT yasası, yolsuzluk ve milli güvenlik konularda haber yapılmasının engellenmesi, gazeteci ve medya kuruluşlarına açılan hakaret davaları ile Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nun hala agresif bir şekilde kullanılıyor olması gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve diğer üst düzey politikacıların gazetecilere sözlü saldırıları, sosyal medya aracılığıyla hedef göstermesi, taciz ve hatta ölüm tehditleri hali hazırda özgür olmayan ve geniş çaplı otosansürün yaşandığı medya ortamında güvensizliği daha da artmıştır. Bazı muhalif gazetecilere yıl içerisinde yapılan baskılar bu gazetecilerin işlerini kaybetmesine neden olmuştur.

Yasal Ortam:

Anayasal çerçevede korunmaya çalışan basın ve ifade özgürlüğünü baltalayan yasal düzenlemeler; Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'dur. Basın ve ifade özgürlüğünü engelleyen bir diğer husus ise devletin üst düzey yetkililerinin basın mensuplarına karşı geliştirdiği düşmanca söylemlerdir.

2014 Şubat ayında yapılan değişik ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na geniş yetkiler veren İnternet Yasası eleştirilerin hedefindedir. Yasanın eleştiri noktası özel hayatın gizliliği maddesinin oldukça muğlak ifadelerle dayandırılması, mahkeme kararı gerekmeksizin internet sitesi kapatılması, erişim engelleme kararının TİB tarafından kolaylıkla ve kısa sürede verilebilmesidir.

Ayrıca 2014 yılının Nisan ayında kabul edilen değişiklik ile Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) kanunu kapsamında MİT'e her türlü kişisel bilgiye ulaşmak gibi çok geniş yetkiler tanınmış, görevini ifa ederken hak ihlalinde bulunan MİT çalışanlarına ceza muafiyeti sağlanmıştır. MİT hakkında bilgi edinmek ya da elde edilen bilgileri haberleştirmek dokuz yıla kadar hapis cezası olan bir suçtur.

Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu tutuklu gazetecilerin yargılanmasının temel sebebidir. Bu gazetecilerin gazetecilik faaliyetinden dolayı değil silahlı örgüt kurma ya da silahlı bir örgüte yardım etme suçlamasıyla tutuklu oldukları söylenmektedir. Hakaret ise cezai nitelikte bir suç olmaya devam etmektedir. Hakaret fiili para veya hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır. 'Türk Milletinin Aşağılanması' TCK kapsamında hapis cezası olan bir suçtur. Bu madde kapsamında Ermeni Soykırımını, Kıbrıs Sorununu tartışan gazeteciler ceza alabilmektedir. 2008 yılında yapılan değişiklik, bu madde kapsamında suç sayılan fiile verilen hapis cezası üç yıldan iki yıla indirmiş ve 301. maddeye dayanarak dava açılabilme koşulu Adalet Bakanlığı'nın onayını gerekli kılmıştır. Bu sayede pratikte davaların açılabilmesi önemli ölçüde engellenmiştir. Yine de bu madde ifade özgürlüğü önünde bir engeldir.

Barış görüşmeleri kapsamında Nisan 2013'te kabul edilen Dördüncü Yargı Paketi, Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/2. ve 7/2. maddelerini daha az kısıtlayıcı olacak şekilde değiştirmiş ve yasa dışı örgütlerin zor kullanma, şiddet ve gerçek bir tehdit içermediği takdirde yayın yapabilmelerine olanak vermiştir. Bu Yargı Paketi'nde, sıklıkla eleştirilen Ceza Kanunu'nun 125., 301. ve 314. maddelerinde değişiklik

yapılmamıştır. Şubat 2014 tarihinde kabul edilen Beşinci Yargı Paketi'nde basın ve ifade özgürlüğü kapsamında en çarpıcı gelişme tutukluluk sürelerinin 10 yıldan 5 yıla düşürülmüş olmasıdır. Bu sayede yargılanmakta olan bazı tutuklu gazeteciler tahliye edilmiştir.

Türkiye Gazeteciler Birliği ve Türkiye Gazeteciler Sendikasının Aralık ayı tahminlerine göre 2014 yılı boyunca 60 gazeteciye soruşturma açılmış ve 100'ü aşkın dava açılmıştır. Bunların çoğu Recep Tayyip Erdoğan ve yakınlarını kapsayan yolsuzluk iddialarıyla alakalı haber yapan gazetecilerdir.

2014 yılı yayın yasakları konusunda da oldukça tartışmalı geçmiştir. Şubat ayında MİT turlarının Suriye'ye silah sevkiyatı yaptığı yönündeki haberlere, Mart ayında Milli Güvenlik toplantısının basına sızan ses kaydı ile alakalı haberlere yayın yasağı getirilmiştir. Mayıs ayındaki Soma kazasında hayatını kaybedenlere saygısızlık yapılmaması üzerine yapılan RTÜK uyarısı sonrası hükümete yakın medya kuruluşları kendilerine otosansür uygulamış, bu konuyla ilgili neredeyse hiç haber yapmamışlardır. Haziran ayında ise Musul Konsolosluğu'ndan kaçırılan 49 Türk vatandaşı hakkında yayın yapılması yasaklanmıştır.

Üyeleri meclis tarafından seçilen RTÜK'ün bağımsızlığı da başka bir tartışma konusudur.

Siyasi Ortam:

Bianet'in haberine göre 2014 yılı içerisinde Erdoğan hükümetine eleştirileri sebebiyle 339 gazeteci, köşe yazarı ya da medya çalışanı işten çıkarılmış ya da istifaya zorlanmıştır.

İşten çıkarmalar veya istifalar Türk medyası içinde otosansürün yaygınlaşmasına yol açsa da eleştirel haberler yapılmaktadır. Siyasi, dini, toplumsal meselelerde muhalif duruş sergileyen gazetecilerin varlığı medyada çeşitlilik açısından umut vericidir; ancak, pek çok medya kuruluşunun siyasi veya toplumsal bir görüşü temsil ediyor oluşu gazeteciler arasında kutuplaşmaya neden olmaktadır. İşten çıkarılan gazeteciler kendilerini daha özgür ifade edebildikleri online platformlarda yazmaya devam etmekte ancak okuyucu kitlesi daralmaktadır.

Ekonomik Ortam:

2014 itibariyle yüzlerce televizyon kanalı, 1200'den fazla radyo istasyonu ve sosyal medya platformu bulunmaktadır. Devlet bazı azınlık dillerinde yayın yapan televizyon ve radyo kanallarına içerik sağlamaktadır. Özellikle Kürtçe yayın yapan kanalların varlığı ifade özgürlüğü açısından olumlu olsa da bazı kesimlerce çok keskin bir şekilde sınırlandırıldığı ve düşük kaliteli olduğu yönünde eleştirilmektedir. Medya ortamı büyük holdinglerin egemenliği altındadır. Kamu ihalelerine ilişkin kararların Başbakanlık'ta merkezileştirilmesi, ekonomik kozların iktidarın elinde olduğu anlamına gelmektedir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (OİB), Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve Savunma Sanayi İcra Komitesi doğrudan Başbakanlığın kontrolindedir. Bu durum iktidarın ekonomik kozlarını kullanarak medya sahipliğini şekillendirdiği görüşünün birçok araştırmacı tarafından kabul görmesine neden olmuştur (Freedom of House, Turkey 2015).

5.4 Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü Raporu (Reporters Without Borders)

Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF)'nin 2014 yılında hazırladığı Basın Özgürlüğü Sıralamasında Türkiye 180 ülke arasında 154. sırada listenmiştir ve "yarı özgür" ülke statüsünde değerlendirilmektedir (Önderoğlu, 2015).

Raporda dikkat çekilen noktalar, tutuklu gazeteci sayısının fazlalığı, Gezi eylemleri sırasında gazetecilerin maruz kaldığı şiddet ve hükümet ile bağlantılı olan iş adamlarının büyük medya kuruluşlarının sahibi olması sebebiyle ortaya çıkan yoğunlaşmanın çoğulcuğa verdiği zarardır.

RSF, Türkiye'de 2013 yılı sonu itibariyle hala 60 civarı gazetecinin cezaevinde olduğunu, Gezi Eylemleri sırasında 153 gazetecinin polis şiddetine maruz kaldığını ve editöryal bağımsızlığın tehlike altında olduğunu belirtmiştir.

Ak Parti döneminde ordunun siyaset ve medya alanındaki etkisinin kaybolduğunu ve Kemalist ideolojiye bağlı tabuların etkisinin azaldığını ancak bunların yerini başka tabuların alma eğiliminde olduğuna dikkat çekmektedir.

Yargı alanında yapılan reformlar yetersizdir ve yargı baskıcı özünü korumaktadır. 2013 sonu itibariyle tutuklu medya çalışanlarının sayısı askeri rejimden beri en yüksek sayıya ulaşmıştır. 60 kadar tutuklu gazeteci hala cezaevinde bulunmaktadır. Terörle Mücadele Kanunu birçok gazetecinin yargılanmasına yasal dayanağıdır ve Türk Ceza Kanunu'ndaki 20 kadar madde basın ve ifade özgürlüğünü hedef alan düzenlemelerdir. Kürt sorununun barışçıl yollarla çözümü baskıcı yargı kültürünün değişmesi için önemli bir adım olacaktır.

Gezi eylemlerini Türkiye toplumunun özgürlüğe olan ihtiyacının dışı vurumu olarak yorumlayan RSF, güvenlik güçlerinin bu dönemdeki tutumunu demokratik kültür eksikliğine bağlamaktadır.

Gezi eylemlerinde 153 gazeteci yaralanmış, 39 gazeteci gözaltına alınmıştır. Mayıs-Eylül 2013 döneminde gazetecilere yönelik saldırılar kimi zaman eylemcilerden ama çoğunlukla polislerden gelmiştir. Bu şiddet resmi söylemlerin ve hükümet yakın medya kuruluşların yaydığı öfkenin tabana yayılmasıdır. Köşe yazarları, sosyal medya kullanıcıları ya da yabancı gazeteciler rejimi yıkmaya çalışan uluslararası bir komplonun ajanları, terörist, düşman olarak gösterilmiştir.

Gezi eylemlerinde en az 14 gazeteci işten çıkarılmış, 22 gazeteci istifa etmiştir. Eylemleri yayınlayan televizyon kanallarına ağır para cezaları verilmiştir (RSF, Dünya Basın Özgürlüğü İndeksi 2014).

5.5 Bianet Medya Gözlem Raporu (Nisan-Mayıs- Haziran 2015)

BİA Medya Gözlem Raporu; Nisan-Mayıs-Haziran 2015 döneminde 23 gazeteci ve 9 dağıtımcının cezaevine girdiğini belirtmiştir. 23 gazeteciden 13'ü ve 9 dağıtımcının tamamı Kürt medyasında görev almaktadır. Son üç yılda hapisteki gazetecilerin sayısında bir azalma yaşansa da (2012'de 68, 2013'te 59, 2014'te 22 gazeteci +1'i soruşturma altındadır) Türkiye hala en fazla tutuklu gazeteciye sahip olan ülkedir. Nisan-Haziran 2015'te toplam 30 gazeteci gözaltına alınmıştır. Aynı dönemde 4 gazeteci Terörle Mücadele Kanunu kapsamında 127 yıl 1 ay hapis istemiyle yargılanmıştır, 12 gazeteci, 7 gazete ve 4 sosyal medya kullanıcılarına TMK kapsamında soruşturma açılmış ya da suç duyurusunda bulunulmuştur.

"Hakaret" suçu kapsamında 5 gazeteci ve bir haber sitesine dava açılmış ve toplam 24 bin 630 TL adli para cezası verilmiştir.

Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) davasından 46 medya çalışanına "örgüt üyeliği" gerekçesiyle toplam 460 yıl, Odatv davasından 10 gazeteciye "örgüte yardım" gerekçesiyle 30 yıl hapis cezası istenmiştir. 2 gazeteci hakkında "dini değerleri aşağılamak" iddiasıyla, 3 gazeteci hakkında "gizliliği ihlal ve yargıyı etkilemeye teşebbüs", 2 gazeteci ve 1 mizah dergisine "kin ve düşmanlığa tahrik" iddiasıyla şikayet bulunmaktadır.

"Casusluk", "devletin güvenliğine dair belge yayımlamak", örgüt üyeliği", "kin ve düşmanlığa tahrik" ve "özel yaşamın gizliliği" gerekçeleriyle 7 gazeteci hakkında soruşturma açılmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret dolayısıyla 8 gazeteci, 2 gazete ve 1 avukat toplam 4 yıl 6 ay 10 gün hapis cezası almıştır ve 31bin 860 TL adli para cezası, 35bin TL tazminat cezasına mahkum edilmiştir. Recep Tayyip Erdoğan'a "görevinden dolayı hakaret" iddiasıyla Türk Ceza Kanunu 125/3 maddesi kapsamında 3 gazeteci toplam 4 yıl 6 ay 10 gün hapis cezası almış, 4 gazeteci adli para cezasına çarptırılmıştır. 2014'ün aynı döneminde ise toplam 38 kişi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret suçlamasıyla 2 ay 15 gün hapis ve toplam 277 bin 400 TL para cezasına mahkum edilmiştir.

Söz konusu dönemde toplam 169 haber ve yazı, 1 site, 1 film, 1 seçim filmi, 1 belgesel, 1 afiş, 12 video, 1 twitter hesabı sansüre uğramıştır.

Nisan-Haziran 2015 döneminde televizyon kuruluşlarına 14 uyarı, 53 para cezası; radyo kuruluşlarına 1 uyarı 1 de para cezası verilmiştir. Radyo ve televizyonlara verilen toplam para cezası 3milyon 137bin 334 TL'dir. Nisan-Haziran 2014 döneminde RTÜK televizyon kuruluşlarına 28 uyarı, 133 para cezası; radyolara 3 uyarı 3 para cezası vermiştir.

RTÜK cezaları; 'gençlerin ahlaki gelişimi', 'Türkçe'yi bozmak', 'insan onuru ve özel hayatın gizliliği', 'tarafsızlık ve doğruluk', milli-manevi değerlerin korunması, 'aşağılayıcı yayın', 'hukukun üstünlüğü', 'masumiyet karinesi', 'teröre övgü', 'suç ve suçluyu övme', 'film sahnelerinde içki' gibi ilkelerin ihlali gerekçesiyle verilmiştir (Bianet Medya Gözlem Raporu, Nisan-Haziran 2015).

5.6 Twitter Şeffaflık Raporu

Tablo 1: Türkiye'den Twitter'a İletilen İçerik Kaldırma Talepleri

RAPOR	MAHKEME KARARI İLE	RESMİ KURUM, POLİS, DİĞER İLE	İÇERİK ERİŞİM ENGELİ YÜZDESİ	BELİRTİLEN HESAPLAR	ERİŞİME ENGELLENEN HESAPLAR	ERİŞİME ENGELLENEN TWEETLER
2015:1 Ocak-30 Haz	408	310	34%	1978	125	1667
2014: 1 Tem - 31 Ara	328	149	50%	2642	62	1820
2014: 1 Oca - 30 Haz	65	121	30%	304	17*	183
2013: 1 Tem - 31 Ara	2	0	0%	2	0	0
2013: 1 Oca - 30 Haz	3	4	0%	30	0	0
2012: 1 Tem - 31 Ara	0	6	0%	9	0	0
2012: 1 Oca - 30 Haz	1	0	0%	7	0	0

Kaynak:Twitter Transparency Report (1 Jan-30 June 2015).

2015 yılının ilk altı ayında 442 adet mahkeme içerik kaldırma talebinin 408 tanesi Türkiye'den gelmiştir.Mahkemeler dışında polis ve diğer kurumlar tarafından toplam 561 içerik kaldırma talebinin 310 tanesi Türkiye'den gönderilmiştir.

Twitter 2015'in ilk altı ayında, Türkiye'den gelen ülke bazlı içerik gizleme talebinin yüzde 34'ünü işleme almıştır. Twitter'e gelen şikayetlerin toplamı 1978 hesap ile ilgilidir ve Twitter toplam 125 hesabı gizlediğini veya kapattığını belirtmiştir.

Bu dönem içinde dünya genelinde 158 Twitter hesabının kapatıldığı göz önüne alırsa Türkiye yüzde 79 oranında ve en fazla hesabın kapatıldığı ülkedir. Türkiye'den sonra en fazla hesap Rusya'da (22) ve Almanya'da (10) kapatılmıştır.

Dünya genelinde kaldırılan toplam 2bin 354 tweetin 1bin 667 adeti Türkiye'den gelen tweetlerdir. Türkiye dışında en çok tweet kaldıran/sildiren ülkeler 403 tweet ile Brezilya, 220 tweet ile Japonya ve 56 tweet ile Rusya'dır (Twitter Transparency Report, June 2015).

Prof. Dr. Yaman Akdeniz, bugüne kadar incelediği Sulh Ceza Hakimlik kararları neticesinde engellemelerin temel hedefinin yolsuzluk, devlet şiddeti ve siyasi figürlere yöneltilen eleştiriler olduğunu belirtmektedir. Bunların siyasi ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekirken, kamuoyunun bu konuda sıkı denetime tabi olması sonucunda genellikle muhalif hesapların engellendiğini, gizlendiğini veya atılan tweetlerin silindiğini belirtmektedir.

Twitter, raporunda 2015'in ilk altı ayında kendilerine bildirilen 408 mahkeme kararının yüzde 60'ına karşılık gelen 245 tanesi için itirazda bulunduğunu ancak bunların yalnızca yüzde 5'i yani 12 tanesinde başarılı olduğunu belirtmiştir.

Twitter'in bu duruşu aslında ifade özgürlüğünden yana olduklarını ama erişim engellemesi ile karşı karşıya kalmamak için bir şekilde devlet politikalarına boyun eğdikleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Prof. Dr. Yaman Akdeniz ifade özgürlüğünü korumak adına Twitter'ın bu çabaların yeterli olmadığını, haberleşme ve ifade özgürlüğüne alternatif bir platform oluşturan Twitter'in kullanıcıların bu haklarını kullanabilmesi için daha çok çaba harcaması gerektiğini ve bu sürecin ticari karar alma sürecinin ötesinde görülmesi gerektiğini savunmaktadır (Akdeniz, 2015).

5.7 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Raporu

AİHM'nin 2014 yılında açıkladığı toplam 896 kararın 101 tanesi Türkiye ile ilgilidir. Bu rakam ile Türkiye, Rusya (129) 'dan sonra hakkında en fazla karar açıklanan ülke

olmuştur. Bu 101 kararın 45 tanesi özgürlük ve güvenlik hakkının ihlali, 31'i adil yargılama hakkının ihlali ve 24 dava ifade özgürlüğü ihlali ile ilgilidir. AİHM 2014 yılında toplam 47 tane ifade özgürlüğü ihlali kararı açıklamıştır. 24 ihlal kararı ile Türkiye bu konuda en fazla mahkum edilen ülkedir. 2013 yılında Türkiye'nin haksız bulunduğu ve tazminata mahkum edildiği karar sayısı ise 9'dur. Bu rapor sonucunda, 2014 yılında Türkiye'de gerek ifade özgürlüğü, gerek güvenlik hakkının kullanımının kötüye gittiğini anlamak mümkündür. 2014 yılında Türkiye'den AİHM'ye toplam 9bin 488 başvuru, 2013 yılında ise 10 bin 950 başvuru yapılmıştır. 2012'de AİHM'ye en çok başvuru yapan ülke durumundayken başvuruların azalmasının sebebi 23 Eylül 2012'de Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunun açılması olarak gösterilmektedir. Bu olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. (Dinç, 2015).

6. MEDYA SEKTÖRÜNDEKİ YASAL DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1 Yoğunlaşma Ekseninden Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi

Türkiye'de gazetecilik, 1980'lerdeki liberalleşme hareketine kadar bir grup gazeteci ve çoğunlukla aile işletmelerinin kontrolünde ilerlemiştir (Kurban ve Sözeri, 2012: 25). 1980'li yıllara kadar Türkiye'de medya, kamu tekeli denetimi altında iken, 80'li yıllardan sonra geliştirilen iktisadi politikalar ve yasal düzenlemeler ile ticari serbestleşme yaşanmıştır. 24 Ocak 1980 iktisadi kararları ile devlet gazete kağıdına verdiği sübvansiyonları kaldırmış, bu sebeple devlet ile basın ekonomik bağımlılığı ortadan kalmış ancak basın işletmelerinin reklam ve ilan gelirlerine olan bağımlılığı artmıştır. Ekonomik istikrarsızlıkların yaşandığı 1990'lı yıllarda medya sektörüne yatırım yapan gruplara sağlanan gümrük indirimleri, teşvikler ve ucuz krediler bu sektördeki yatırımcıların hızlıca büyümesine olanak sağlamıştır (Gür, 1983:146). 1990'larda radyo ve televizyon yayıncılığında TRT tekeli sona ermiş ve medya sektöründe yatay ve dikey birleşmelerle oluşan karteller ve promosyon savaşları sonucunda birkaç büyük medya grubunun sektörteki hakimiyeti başlamıştır.

Türkiye’de yazılı basın sahipliğini kısıtlayan herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Basın Kanunu’nun 7. maddesi uyarınca yazılı basın sahiplerinin Cumhuriyet Başsavcılığı’na, “yayının adı ve mahiyeti, hangi aralıklarla yayımlanacağı, yönetim yeri, sahibinin, varsa temsilcisinin, sorumlu müdürün ad ve adresleri ile yayının türü” gibi bilgilerin yer aldığı bir beyanname vermesi yeterlidir (Basın Kanunu, 2004, madde:7).

Radyo ve Televizyon Yayıncılığı yapan şirketler ise Anayasa’nın 26. maddesi gereği izin almakla yükümlüdürler. İzin alma yükümlülüğünün gerekçesi kamu malı olarak tanımlanan frekansların sınırlı olmasıdır.

13 Nisan 1994 tarihinde, 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile yayınları denetleme, durdurma, frekans dağıtımı gibi alanlarda yetkisi bulunan RTÜK kurulmuştur.

90’li yıllarda meydana gelen siyasi istikrarsızlık ve post modern darbe olarak adlandırılan 28 Şubat dönemi nedeniyle frekans ihaleleri durdurulmuştur (Önderoğlu, 2005). 2001 yılında ihaleler yeniden başlamış olsa da yayın yapmakta olan kuruluşların açtığı davalar sebebiyle frekans dağıtımı yine yapılamamıştır. 2002 yılında 4756 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler sonucunda frekans planlama görevi Telekomünikasyon Kurumu’na verilmiştir (Kılıç, 2002). Bu yetki devri de sonuç vermemiştir bugün TRT haricinde faaliyet gösteren yirmi üç ulusal, on altı bölgesel ve iki yüz on iki yerel televizyon kuruluşu karasal yayıncılık faaliyetlerini hala geçici lisansla sürdürmektedir. Frekans dağıtımında yaşanan bu açmazlar pazara giriş engeli yaratmakta ve dolayısıyla çoğulculuğa zarar vermektedir.

Günümüzde frekans planlaması 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’la (RTÜK Kanunu, 2011, madde:26), yeniden RTÜK’e devredilmiştir. Bu konuda çalışan uzmanlar bu kanunun 26. maddesinin 4. bendinde yer alan ve mevcut yatırımcıları korumayı hedefleyen “sıralama ihalesine, radyo ve televizyon yayın şirketi olarak kurulan, radyo ve televizyon yayıncılık alanında en az bir yıl faaliyette bulunan, ihale şartnamesinde belirtilen ön şartları yerine getiren ve ihaleye girmek için Üst Kurul’dan yeterlilik belgesi alan medya

hizmet sağlayıcı kuruluşlar katılabilir” ifadesinin eşitlik ilkesine aykırı olduğunu öne sürerler.⁷

“Radyo ve televizyon sahipliğinde sermaye oranlarını ve çapraz mülkiyeti sınırlayan, kamu ihalelerine girişleri engelleyen ilk düzenleme 3984 sayılı yasa (29. madde) ile yapılmıştır. Bu düzenleme patronların baskısıyla (Görmüş, 2013) 2001 yılında 4756 sayılı kanun ile değiştirilmiş ve 2011 yılında son düzenlemede ise (6112 Sayılı Kanun) bu kısıtlamalara yer verilmemiştir.” (Sözeri, 2015: 14). Çapraz birleşmeleri engelleyici yasal bir düzenleme olmayışı başka sektörlerde yatırımı olan medya sahiplerinin daha da büyümesine olanak sağlamaktadır. Daha küçük ölçekli firmaların sektörden silinmesine neden olan bu durum medya sektöründe yoğunlaşmış piyasa yapısına neden olmaktadır (Kurban ve Sözeri, 2012: 25). Büyük iş adamlarının medya sektörünü “başka alanlardaki yatırımları güçlendiren bir silah olarak kullandığı” görüşü (Sönmez, 2003; Bek, 2004; Adaklı, 2006) büyük ölçüde kabul görmüştür.

Türkiye’de medya sektörünün bu yapısı medyanın kamu yararı işlevinin medya sahiplerinin ekonomik, siyasi çıkarlarına hizmet eden bir anlayışla rekabet etmesine neden olmuştur.

Ayrıca editöryal bağımsızlığı güvence altına alacak yasal düzenlemelerin olmayışı birleşme sonucunda çoğu kez toplu işten çıkarmalara sebebiyet vermektedir. Büyük medya kuruluşları karlarını attırma ve kamu ihalelerine girebilmek için iktidar ile iyi geçinmeye çalışmakta ve ellerindeki medya gücünü hükümet lehine yayıncılık yaparak kullanmaktadır.

Medya sektöründe hızla büyüyen ve egemenlik kuran az sayıda aktör ve sektörde karteller oluşması (Sözeri ve Kurban, 2012: 19) medya sahipliğine yönelik düzenleme ihtiyacını tekrar gündeme getirmiştir. 1994 yılında yürürlüğe giren 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ve 2011 yılında yürürlüğe giren 6112 Sayılı Kanun bu ihtiyaç sonrası ortaya çıkmıştır. 6112 sayılı kanunun 19. maddesi özel radyo ve televizyon kuruluşlarının hisse oranları düzenlemektedir. 19. maddenin (d) bendi, sahiplik ilişkilerini düzenlerken tüzel veya gerçek kişinin doğrudan ya da dolaylı olarak sahip olabileceği karasal yayın lisansını dört ile kısıtlamış olsa da asıl

⁷ Medya alanında faaliyet gösteren bir düzenleyici kurul yetkilisi, “Yeni Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Yasası ve Yayıncılık Alanı Düzenlemeleri” başlıklı çalıştay notları, İstanbul, 11.03.2011.

ölçüt reklam ve sponsorluk gibi ticari iletişimden elde edilen paya koyduğu kısıtlamadır. Buna göre bir kuruluşun iletişim gelirleri tüm pazardaki iletişim gelirlerinin %30'undan fazla olamaz.⁸ 19. maddesinin (f) bendinde yabancı sermaye payına ilişkin sermaye sınırı yüzde 25'ten yüzde 50'ye çıkartılmış ve sahip olabilecekleri medya hizmet sağlayıcı kuruluş sayısı birden ikiye çıkartılmıştır. 4054 Sayılı Rekabet Kanunu'nun rekabetin korunmasına yönelik düzenlemeleri tüm sektörleri kapsıyor olsa da, medya sektörüne yönelik özel hükümler barındırmadığı için yoğunlaşmayı önleyecek ve şeffaflığı temin edecek yapıda değildir. Medya sektöründeki yoğunlaşmayı rakamlarla açıklama için aşağıdaki tablolara göz atmak faydalı olacaktır.

Tablo 2: Yıllara Göre Radyo-TV Sektörü, TV Sektörü ve İlk On TV Kanalının Ticari İletişim Geliri

YILLAR	RD-TV SEKTÖRÜ	TV SEKTÖRÜ	İLK ON TV
2004	586.967.162,00	558.027.437,00	527.663.169,00
2005	699.556.913,11	665.282.600,30	609.800.226,63
2006	935.457.798,61	882.015.827,58	794.687.456,02
2007	1.187.931.438,53	1.126.869.460,27	994.835.488,23
2008	1.387.379.716,58	1.321.247.573,23	1.127.672.743,70
2009	1.334.763.438,24	1.270.812.031,67	1.073.879.390,41
2010	1.895.701.726,29	1.816.261.101,27	1.534.951.499,09
2011	2.460.206.657,79	2.327.852.601	1.786.925.025,86
2012	2.669.747.068,77	2.504.940.129,40	1.877.086.635,87
2013	3.168.158.347,59	2.982.257.350,89	2.193.738.436,92

Kaynak: Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektörü Raporu 2014

⁸ Bu payın nasıl belirleneceği yasada belirtilmemiştir. RTÜK üyesi Abdülvahap Darendeli, radyo ve televizyon kuruluşlarının ciroları üzerinden RTÜK'e verdikleri yüzde 3'lük payların esas kabul edileceğini, böylece aylık düzenli ölçümlerle yüzde 30'luk sınırmı ölçülebileceğini ifade etmiştir.

“Yeni Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Yasası ve Yayıncılık Alanı Düzenlemeleri” başlıklı çalıştay notları, İstanbul, 11.03.2011.

Türkiye’de toplam 246 karasal televizyon, 293 uydu televizyonu yayın yapmakta olup sadece 2013 yılında ilk 10 televizyon gelirlerinin toplamı, televizyon sektörünün toplam gelirinin yüzde 73.56’sına, radyo ve televizyon sektörünün toplam gelirinin de yüzde 69.24’üne eşittir.

Tablo 3. Yıllara Göre Radyo-TV Sektörü, Radyo Sektörü ve İlk On Radyo Kanalının Ticari İletişim Geliri

YILLAR	RD-TV SEKTÖRÜ	RD SEKTÖRÜ	İLK ON RADYO
2004	586.967.162,00	28.939.725,00	18.083.215,72
2005	699.556.913,11	34.274.312,81	21.266.168,61
2006	935.457.798,61	53.441.971,03	32.481.046,28
2007	1.187.931.438,53	61.061.978,25	37.351.897,13
2008	1.387.379.716,58	66.132.143,34	39.582.078,58
2009	1.334.763.438,24	63.951.406,57	37.777.115,89
2010	1.895.701.726,29	79.440.625,02	47.163.636,08
2011	2.460.206.657,79	132.354.055,84	58.178.247,01
2012	2.669.747.068,77	164.806.939,37	77.862.103,37
2013	3.168.158.347,59	185.900.996,69	95.220.815,34

Kaynak: Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektörü Raporu 2014

Karasal ortamda yayın yapan 1059 radyo yayıncısının 922’si yerel yayıncıdır. Yerel yayıncıların 2013 yılında ticari iletişim gelirlerinin toplamından aldıkları pay yüzde 15’te kalmıştır. Radyo yayıncılığı ticari iletişim gelirlerinin büyük bir kısmını ulusal düzeyde radyo yayını yapan şirketler almaktadır. 2013 yılında ilk on radyo kanalının gelirinin radyo sektörünün toplam gelirinine oranı yüzde 51.22’dir. Yine aynı yıl ilk on radyo kanalının ticari iletişim gelirlerinin radyo ve televizyon sektörünün toplam gelirinine oranı yüzde 3’tür.

Bu veriler medya sektöründeki yoğunlaşmanın büyüklüğünü göstermektedir.

Yüzlerce firmanın bulunduğu radyo ve televizyon sektöründe, sektörün en büyük on

firması, televizyon sektöründe toplam ticari iletişim gelirlerinin yüzde 70'ten fazlasına, radyo sektöründe yüzde 50'den fazlasına sahiptir.

2001 krizi ile Türk medyasının sahiplik yapısı yeniden şekillenmiştir. Krizin vurduğu bankacılık ve finans sektörü, bu sektörde yatırımını olan bazı medya sahiplerinin sektörden çekilmesine, hakkında yolsuzluk iddiaları bulunan bazı medya şirketlerine de TMSF aracılığıyla el konulmasına neden olmuştur. 2002 yılına kadar sektördeki en büyük firmalar Doğan, Çukurova, Uzan, Sabah, İhlas ve Doğuş medya gruplarıdır. 5411 sayılı Kanun kapsamında TMSF, 2003 yılında Uzan Grubu Şirketlerine, 2007 yılında Ciner Medya Grubuna ait ATV-Sabah şirketlerine, 2013 yılında ise Çukurova grubunun yayıncılık şirketlerinin bir kısmına el koymuştur. Bu medya kuruluşlarının bir kısmı AK Parti Hükümetine yakın sermayedarlara devlet bankaları yoluyla kredi sağlanarak satılmıştır. Bu sayede hükümete yakın medya kuruluşlarının ağırlıkta olduğu bir medya yapılanması ortaya çıkmıştır.

Özellikle Star TV, ATV ve SHOW TV gibi televizyon kanallarının özel girişimcilere satılmasının ve 2011 yılında kabul edilen 6112 sayılı Kanun'un değişen medya sahiplik yapısında etkisi büyüktür. Medya sektörüne yabancı sermayenin gösterdiği ilgi ve yabancı sermaye iştirakinin kolaylaştırılması da sektörün değişen yapısında etkilidir.

Radyo ve televizyon yayıncılığının çok karlı bir sektör olmadığı bilinmekte ancak toplum ile siyasal sistem arasında bir iletişim gücünün olması bu sektörü cazip hale getirmektedir. Medya şirketlerinin kamu ihalelerine giriş engeli olmaması, medya-iktidar ilişkilerini belirleyen temel etkenlerden biridir. Medya patronlarının yatırım faaliyetlerini uzun bir süredir takip eden akademisyen Ceren Sözeri, hükümete yakın medya sahiplerinin aldığı belediye ve şehircilik hizmetleri ihalelerinin yıllar geçtikçe arttığını belirtmektedir (Sözeri, 2013).

Aşağıdaki tablo bazı büyük medya gruplarının medya sektörü dışında hangi sektörlerde yatırımları olduğunu göstermektedir.

Tablo 4: Medya Dışında Başka Sektörlerde Yatırımları Olan Medya Şirketleri ⁹

Şirket	Medya Şirketleri	Diğer Sektörler
Doğan Grubu	Kanal D, CNN Türk, tv2 gibi ulusal yayın, Dream TV, Dream Türk gibi tematik müzik yayını yapan televizyon kuruluşları ile Radyo D, Slow Türk, CNN Türk radyo gibi radyo kanalları ile faaliyet göstermektedir. Ayrıca Grup, D-smart, Doğan Teleshopping gibi dijital yayın platformlarına sahiptir. 2011 yılında yürürlüğe 6112 sayılı Kanun kapsamında, ticari iletişim gelirlerini yüzde 30'a düşürmek amacıyla 2012 yılında Star TV'yi Doğu Holding'e satmıştır.	Enerji, Perakende, Sanayi, Ticaret, Gayrimenkul Pazarlama, Finans, Turizm
Doğu Grubu	NTV, Star TV, Cnbc-e, NTV Spor, Kral Tv, e2 gibi televizyon kanalları ile NTV Radyo, Kral FM, Kral Pop, Virgin Radyo, NTV Spor Radyo, Radyo Voyage, Radyo Eksen, Capital Radio gibi radyo kanallarına sahiptir. 6112 sayılı Kanun'daki sahiplik düzenlemesinden dolayı Doğan Grubu'ndan Star TV'yi satın almıştır.	Bankacılık ve Finans, Otomotiv, İnşaat, Turizm ve Hizmetler, Gayrimenkul, Enerji, Yeme-içme
Çalık Grubu	2008 yılında Turkuvaz Medya Şirketini bünyesine dahil etmiştir. ATV, ATV	Tekstil, İnşaat, Enerji, Finans, Telekomünikasyon,

⁹ Başka sektörlerde yatırımları olan ya da yatırım bilgisine ulaşabildiğimiz firmalar tabloya dahil edilmiştir. Tabloya dahil edilmeyen firmalar medya dışındaki sektörde yatırımları olmayan ya da bilgisine ulaşamadığımız şirketlerdir.

	Avrupa, Yeni Asır TV, A Haber, Minika gibi televizyon kanalları ile Radyo Turkuvaz, Romantik Radyo gibi radyo kanallarına sahiptir.	Madencilik
Ciner Grubu	HaberTürk, Bloomberg HT ve Show TV gibi televizyon kanalları ile Habertürk Radyo, Bloomberg HT radyo gibi radyo kanalları vardır. 2013 yılında Show TV'yi Çukurova Medya'dan satın almıştır.	Enerji ve Madencilik, Ticaret, Sanayi ve Hizmet
Çukurova Grubu	Çukurova Grubu 2013 Mayıs ayında borçları nedeniyle 12 şirketini satışa çıkarmıştır. Show TV ihalesiz olarak Çukurova Grubu'nun önerisiyle, Ciner Grubu'na satılmıştır. Digital platformda Digitürk, Lig TV, Türk Max, İz TV ile yayıncılık faaliyetlerine devam etmektedir.	Enerji, Telekomünikasyon, Taşımacılık, Ticaret ve Hizmet, Finans, Endüstri, İnşaat.
Albayrak Grubu	Yeni Şafak Gazetesi ve TVNET televizyonu ile yayıncılık faaliyetlerini sürdürmektedir.	İnşaat, Sanayi, Lojistik, Hizmet, Turizm, Enerji.
Koza İpek Grubu	Yazılı basına 2005 yılında Bugün Gazetesi'ni, görsel medya faaliyetlerine de 2008 yılında KanalTürk televizyonunu satın alarak başlamıştır. Günümüzde Bugün Gazetesi, Bugün TV, Kanal Türk, Kanal Türk Radyo ile yayın hayatına devam etmektedir.	Matbaa, Maden, İnşaat, Ticaret, Tarım ve Hayvancılık, Havacılık, Eğitim, Turizm, Sigortacılık
İhlas Grubu	Günümüzde TGRT Haber televizyonu	İnşaat ve Gayrimenkul, Üretim ve

	ve TGRT FM ile görsel-işitsel medyadaki varlığını devam ettirmektedir.	Ticaret,Sağlık ve Eğitim, Madencilik.
Yeni Dünya (Kanal 7) Medya Grubu Şirketleri	Televizyon yayıncılığında Kanal 7, Kanal 7 Avrupa, Ülke TV, Radyo yayıncılığında Radyo 7 ile görsel ve işitsel medya alanında faaliyetlerini sürdürmektedir.	Weiss Handels und Investment GmbH, Beyaz Holding, Eğitim ¹⁰
Spectrum Medya	Süper FM, Metro FM, Joy FM, JoyTurk, Radyo Mydonose, Mydonose Türk Pop gibi radyo kanallarıyla yayıncılık faaliyetlerini sürdürmektedir.	Actera Group (Özel Fon) kapsamında Mey İçki, Karnaval.com, Karma Acikhava, G2M, LBT Varlık Yönetim, Mars Entertainment Group, Cinemaximum, MAC, Joker, Tam Faktoring, Standard Profil, Çelebi, Kamil Koç gibi markalarla eğlenceden turizme, sağlıktan, finansa kadar medya sektörü dışında ticari faaliyetleri vardır. ¹¹
Power Group	Radyo yayıncılığında Power FM, Power Türk, Power XL radyo kanallarına sahiptir.	Giyim sektöründe önemli markalara sahiptir. ¹²
Saran Group	Show Radyo, Radyo Spor, Merhaba İzmir RD, Radyo Slow Time, RD Arkadaş gibi radyo kanallarına sahiptir.	Hizmet, Havacılık, Enerji, Savunma, Turizm

Kaynak: Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektörü Raporu 2014

¹⁰ Sözeri, 2013.

¹¹ Sözeri, 2013.

¹² Sözeri, 2013.

6.2 Basın ve İfade Özgürlüğü Ekseninden Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg (2011, par.15)¹³ yayınladığı raporda, Türkiye’de basın ve ifade özgürlüğünün engellerini; Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Terörle Mücadele Kanunu (TMK), savcı ve hakimlerin aşırı kısıtlayıcı tutumları, uzun tutukluluk süreleri, internet sansürü olarak dört ana başlıkta toplamıştır (Bianet, 2011).

Türkiye’de medya kuruluşları, gazeteciler ve insan hakları savunucularına karşı açılan davaların çoğu yasal dayanaklarını Türk Ceza Kanunu’ndan almaktadır. Mesela; hakaret (madde 125); anayasal düzeni sona erdirmek amacıyla suç örgütü kurmak (madde 314); askeri personeli itaatsizliğe teşvik etmek (madde 319); halkı askerlikten soğutmak (madde 318); Türklüğü, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni, hükümeti veya yargı organlarını aşağılamak (madde 301); suç işlemeye tahrik etmek (madde 214); suçu ve suçluyu övmek (madde 215); halkı suç ve düşmanlığa tahrik etmek (madde 216) ve müstehcen görüntü, yazı ve sözleri basın yoluyla yayımlamak (madde 226).

Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi çok sayıda entelektüelin yargılanmasına yol açmıştır ve kaldırılması için hükümete bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Ancak hükümet, tüm soruşturmaları Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlayan bir değişiklik ile yetinmiştir. Bu maddenin içeriği şöyledir; (1) Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Devletin askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır. (3) Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz. (4) Bu suçtan dolayı soruşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır (TCK, 2004: madde 301).

¹³ Türk Ceza Kanunu, ceza hukuk sistemini AB müktesebatı ile uyumlu hale getirmek adına yeni baştan yazılmış olsa da, aslında, eski kanunda yer alan suçlar esasları korunarak yeniden düzenlenmiştir. Örneğin, yeni Ceza Kanunu'nun 215, 216, 301 ve 318 no'lu maddelerinde düzenlenen suçlar, eski yasanın sırasıyla 312, 159 ve 155 no'lu maddelerinde yer almaktaydı.

Bu değişik ile açılan soruşturmalarda azalmalar olmuşsa da İnsan Hakları Örgütü tarafından bu değişiklik yeterli bulunmamıştır. “Akam Türkiye’ye Karşı” isimli davada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 301. maddenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni ihlal ettiği yönünde karar vermiştir. (bkz. bölüm 4.2).

Erol Önderoğlu (kişisel görüşme, 06.04.2015) Türk Ceza Kanunu'nun “adil yargılamayı etkileme” isimli 288. madde, “adil yargılama yapanı etkileme” isimli 277. madde, “soruşturmanın gizliliğine ihlal” isimli 285. maddeleri sebebiyle adliye haberciliğinin sürekli tehdit altında olduğunu belirtmiştir. Yargının doğru çalışıp çalışmadığını sorgulanması amacıyla yapılan haberlere bu maddeleri öne sürülerek dava aılabilmektedir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun basın özgürlüğünü kısıtlayan maddeleri şöyledir; Madde 6(2), terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarının basılmasına veya yayımlanmasına bir ila üç yıl arasında hapis cezası ile cezalandırılır. Madde 6(4), bu fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda, söz konusu basın ve yayın organlarının sorumlularına, suçun işlenişine iştirak etmemiş olsalar dahi on bin güne kadar adli para cezası verilir. Madde 6(5), süreli yayınların hâkim kararı ile ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının emri ile on beş günden bir aya kadar durdurulmasına olanak sağlamaktadır. Madde 7(2) ise terör örgütünün propagandasının yapılmasına bir ila beş yıl arasında hapis cezası verilir, bu suçun basın ve yayın organları aracılığı ile işlenmesi halinde cezayı yarı oranında artırmaktadır. Aynı madde ayrıca, söz konusu basın ve yayın organlarının sorumluları hakkında bin günden beş bin güne kadar adli para cezası hükmetmektedir.

Türkiye’de ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü Anayasa’nın ilgili maddeleriyle korunsada bu özgürlükçü yaklaşımı ve ifade özgürlüğünü engelleyen, Anayasa’nın diğer maddeleri ile korunan ve kanıksanan milliyetçi, devletçi, kültürel değerleri kutsayan muhafazakar duruştur (Kurban ve Sözeri, 2012: 39). Bireylerin temel hak ve özgürlükleri; kamu güvenliği, milli birlik ve devlet sırları gibi “değerlerin” korunması hususunda sınırlandırılmaktadır.¹⁴ Anayasa’ya göre vatandaşların,

¹⁴ 26. maddede basın özgürlüğüne getirilen sınırlamalar şöyle ifade edilmektedir: “Bu hürriyetlerin kullanılması milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun

Atatürk'ün idealleri, milli değerler ve aile ahlakı doğrultusunda düşünme ve hareket etmesini sağlama görevi devletin sorumluluğundadır. Anayasa'da aile kavramı "Türk toplumunun temeli" olarak belirtilmektedir ve devlet, aile kurumunu koruyacak her türlü istismar ve şiddeti önlemek ile mükelleftir. Yasaların satır aralarına gizlenen bu muhafazakar ve milliyetçi tutum birçok farklı yasada karşımıza çıkmaktadır. Mesela, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlık ve bağımsızlığına, Devlet'in ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olmamak" (6112 sayılı kanun, madde 8); ya da "Milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünü ihlal etmemek" (Basın Kanunu, madde 3); "Atatürk aleyhine suç işlememek" (İnternet Yasası, madde 8) gibi. Bu nedenle her ne kadar basın ve ifade özgürlüğü güvence altına alınmış gibi görünse de, devletin ve kurucu ideolojinin değerlerinin korunması birincil, bireysel özgürlüklerin korunması ikincil derecede önemli olmuştur. Basın Kanunu ile güvence altına alınan basın özgürlüğü, bilgi edinme hakkı, gerçeğe aykırı yayınlara ilişkin cevap ve düzeltme hakkı, gazetecilerin haber kaynaklarını gizli tutma hakkı; kamu güvenliği, toprak bütünlüğü ve devlet sırları gibi sınırlamalara tabi tutulmaktadır (Bianet, 2012).

Anayasa'nın ruhunda var olan bu devletçi, milliyetçi ve muhafazakar duruş, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından da eleştirilmektedir (Hammarberg, 2011, par. 11). Avrupa Birliği uyum çabaları da bu düşünce yapısını değiştirmeye yeterli olmamıştır. 6112 sayılı yeni Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun basın özgürlüğünün güçlendirilmesi yönünde "kısmi bir iyileşme sağlamıştır" (Avrupa Komisyonu, 2011, s. 26). Bu yasanın amacı Avrupa Birliği Yönergesi ile uyumluluk sağlamaktır. Ancak yönerge medya içeriği söz konusu olduğunda "çocukların korunması ve nefret suçunun engellenmesi" dışında herhangi bir kısıtlama barındırmaz iken, 6112 Sayılı Kanun "toplumun milli ve manevi değerleri, genel ahlak ve ailenin korunması" dahil birçok sınırlama içermektedir (RTÜK Kanunu, 2011: madde 8). Yayıncılık içeriğinin belirlenmesi medya tarafından değil devlet tarafından belirlenmekte ve ceza yasaları ile yaptırım uygulanmaktadır. Yasanın benimsediği genel yayıncılık ilkeleri olan "genel ahlak", "ailenin korunması" ve "toplumun milli ve ahlaki değerleri" "müstehcenlik" gibi

olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir." Bu sınırlamalar, süreli yayınların toplatılmasına varan cezai yaptırımlar yoluyla uygulanmaktadır (madde 28).

kavramların muğlak oluşu, cinsel yönelimlere yönelik sergilenen muhafazakar duruş yasaya yönelik temel eleştirilerdir. Bu tarz muğlak ifadeler RTÜK'ün hareket alanını ve takdir yetkisini epey genişletmektedir. RTÜK, kural ihlaline kanaat getirdiği medya kuruluşlarına; para cezası, idari ceza, yayının durdurulması, yayın lisansının iptali gibi yaptırımlar uygulamaktadır (RTÜK Kanunu, madde 32 ve 33).

“Devletin menfaatlerine aykırı” olduğu gerekçesiyle açılan ceza davalarında, “siyasi görüşleri şiddete başvurmaksızın dile getiren ve/ya bu görüşlere ilişkin haber yapan kişiler” aleyhinde ağır hapis cezaları verilmekte, savcılar çok geçerli dayanakları olmasa da rahatlıkla dava açabilmekte, yargıçlar yasal temelleri yeterli olup olmadığına dair gerekli incelemeyi yapmadan iddianameleri kabul etmektedir (Hammarberg, 2011, par. 50).

Söz konusu Kürt'lerin hak talepleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ile Kürdistan İşçi Partisi (PKK) arasındaki çatışmaların haberleştirilmesi olunca terör ile ilgili haber yapmak ile terörün propagandasını yapma ayrımı çok sağlıklı yapılamamakta ve “duyarlı konularda yayın yapan yayın organları yetkililerce ‘yasa dışı örgütün yayın organı’ olarak görülmektedir (OSCE, 2011).

17 Ağustos 2011 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen kanun hükmünde kararname ile medya sektörü de dahil çeşitli alanlarda faaliyet gösteren tüm özerk ve denetleyici kurumların bütün eylem ve işlemlerini izlemek ve denetlemekle yetkisi AB ile ilişkilerden sorumlu bakanlığa verilmiştir.¹⁵ Medya sektörüne yapılan bu müdahale kurumların bağımsızlığını ortadan kaldırdığı için eleştirilmektedir. Geniş yaptırım gücüne sahip düzenleyici kuruluşların bağımsızlıklarına müdahale edilmesi, hükümetin basın üzerinde kontrol sahibi olma stratejisinin bir parçası olarak yorumlanmaktadır (Sözeri ve Kurban, 2012: 20). Bu kuruluşların devletten ideolojik olarak bağımsız olamaması, devletin bölünmez bütünlüğü, milli değerlerini korumak, genel ahlak gibi konularda çok geniş takdir yetkisine sahip olması; basın ve ifade özgürlüğü, haklı rekabet gibi konulardaki görevlerinin ikinci plana atılmasına neden olmuştur.

İnternet ortamı da, devletin milliyetçi ve muhafazakar duruşundan payına düşeni almıştır. Çocuklar ve gençlerin zarar görmesini engellemek, aile değerleri, genel

¹⁵ Avrupa Birliği Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, no. 649, Resmi Gazete, no. 28028, 17 .08.011, madde 45.

ahlak ve devletin çıkarlarını korumak gibi gerekçelerle internete erişim sıklıkla engellenmektedir. Anahtar kelimeler aracılığıyla (mesela; eşcinsel) uygunsuz içerikler belirlemekte ve bu içeriklere erişim engellenebilmektedir. Kürt sorunu gibi konularda yayın yapan, Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transgender (LGBT) siteleri ya da cinsellik ile ilgili yayın yapan siteler de sansür kapsamındadır. Tüm bu uygulamalar yukarıda bahsettiğimiz “ gençlerin zarar görmesini engellemek ve aile değerleri, genel ahlak ve devletin çıkarlarını korumak” gibi gerekçelere dayandırılmaktadır.

Görsel işitsel medyayı düzenleme ve denetleme yetkisini elinde bulunduran RTÜK üyelerinin meclisteki siyasi partiler tarafından aday gösterilen kişilerden seçilmesi nedeniyle şeffaflığı ve bağımsızlığı da tartışılmaktadır.

2004 yılında Avrupa Birliği’ne uyum çerçevesinde geliştirilen yasa ile Türkiye’de bilgiye erişim hakkı güvence altına alınmıştır. Talep edilen bilgiyi vatandaşlara ve sivil toplum kuruluşlarına vermek ile yükümlü olan Bilgi Edinme Kurumu (BEDK), yüksek sayıda kamu kurum veya kuruluştan talep edilen bilgileri alamamıştır. Bilgileri kamuoyuyla paylaşmayan kamu kurum ve kuruluşları yasadan doğan yükümlülüklerini ihlal etmektedir. Buna rağmen BEDK, herhangi bir kurum ve kuruluş hakkında hukuki bir işlem başlatmamıştır (Akdeniz, 2008).

Son yıllarda devlet, büyük medya grupları karşısında ekonomik olarak güçsüz olan yerel basın kuruluşlarının, azınlık medyasının ve muhalif medyanın resmi ilanlar ve duyurulardan aldığı payı arttırmaya çalışmıştır. Devletin medyayı doğrudan sübvansede etmediği bir ortamda, bu medya kuruluşlarının güçlenmesi medyada çok sesliliğin sağlanması anlamında olumlu bir gelişmedir. Mart 2012 tarihli yeni radyo ve yasası gereğince, RTÜK ticari yayın kuruluşlarından aldığı katkı payının yüzde üçünü yerel basına aktaracaktır (Kurban ve Sözeri, 2013: 4). Özel radyo ve televizyon kuruluşlarının program destekleme gelirleri hariç program iletişim gelirlerinin Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’na aktarmak zorunda oldukları oran eski yasa ile %5 iken yeni yasa ile %3’e düşürülmüştür (RTÜK Kanunu: madde 41(ç)).

2014 yılı haber alma anlamında çok kritik yasaların geçtiği bir yıl olmuştur. TİB’in sansür yetkisi artırılmış, MİT yasası geliştirilmiş, MİT görevlilerine kişisel ilişkileri ortaya çıkaran orantısız yetkiler verilmiştir. Gazetecinin haber kaynağını saklama

hakkı MİT yasası ile ortadan kaldırılmış, bu da gazetecilerin görev yapmalarını zorlaştırmıştır.

Türkiye’de medya sektörü de dahil tüm sektörleri ilgilendiren yasal düzenlemeler meclis tarafından değil Bakanlar Kurulu’nun çıkardığı kanun hükmünde kararlar ile yapılmaktadır. Bu da zaten asgari olan parlamentonun rolünü iyice sınırlamıştır. Bağımsız düzenleyici kuruluşların özerkliğinin sınırlanması da Bakanlar Kurulu’nun çıkardığı kanun hükmünde kararların bir sonucudur (Kurban ve Sözeri, 2013: 6). Mevcut düzenlemeler medya sektörünün kendi ihtiyaçları doğrultusunda daha özgür ve kendine has öz denetim mekanizması oluşturmasını mümkün kılmamaktadır. Medya sektörü siyasal iktidarın stratejileri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu durum gerek yazılı gerek görsel ve işitsel medyayı temel işlevinden uzaklaştırmaktadır (Yazıcı, 2013: 134).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk medya sektöründe yoğunlaşmış piyasa yapısının temelleri 24 Ocak kararları ile 80’li yıllarda atılmıştır. Devletin basın sektörüne verdiği desteği azaltması ile küçük ölçekli birçok şirket piyasadan silinirken medya sektörü büyük şirketlerin hakimiyeti altına girmiştir. 2001 krizinden sonra finans sektöründe yatırımı olan birçok medya kuruluşu Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu’na devir olurken, iktidar partisine yakın iş adamları tarafından satın alınan medya grupları, hükümete lehine yayın yapan medya organlarını arttırmış böylece medyadaki sahiplik yapısını değiştirmiştir.

Günümüz Türk Medyası ileri derecede yoğunlaşmış piyasa yapısı ile birkaç büyük medya grubunun hakimiyeti altındadır. Sektörü domine eden şirketlerin aldığı kamu ihalelerine bakarak medya-hükümet arasındaki ekonomik ilişkiyi anlamak mümkündür. Medya şirketlerinin kamu ihalelerine giriş engeli bulunmamaktadır ve kamu ihalelerine ilişkin kararlar Başbakanlık’ta merkezileştirilmektedir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (OİB), Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve Savunma Sanayi İcra Komitesi doğrudan Başbakanlığın kontrolindedir.

Medya sektörünün çok karlı bir sektör olmadığı bilinmektedir. Büyük sermaye sahibi iş adamlarının medya sektörüne ilgisi, diğer sektörlerdeki yatırımlarını güçlendirmek amacıyla açıklanmaktadır. Nitekim hükümet yanlısı haber yapan medya sahiplerinin

kamu ihalelerinde isimlerinin ön plana çıkmaktadır. Bu durum hükümetin ekonomik kozlarını kullanarak medya ortamını şekillendirdiğini göstermektedir. Çukurova Grubu'nun sahibi Mehmet Emin Karaahmet'in Akşam gazetesini satın alırken yaptığı şu açıklamayı yapmıştır: "...Özer Çiller Bey'in ricasıyla ortak olduk. Sonra da maaşlar falan ödenmeyince devir aldık. Gazetede kimse yoktu işte matbaalar alındı ondan sonra televizyon alınması gerekiyordu. Gazetenin şey olması için." Ciner Grubu'nun sahibi Turgay Ciner'in 2012 yılında medya sektörüne girişini şu sözlerle ifade etmiştir: "...Medyaya zorlanarak, daha doğrusu para kaptırarak girmek mecburiyetinde kaldım. Yani sizin bahsettiğiniz gibi çok isteyerek, arzu içinde girmiş birisi değilim" (Sözeri, 2015:14).

Daha önceki bölümlerde medya sektöründeki bazı büyük medya şirketlerinin yatırım yaptıkları diğer sektörleri tablo ile göstermiştik. Hükümete yakın iş adamlarının kamu ihaleleri ile kısa sürede büyüdüğünü söylemek mümkündür. Örneğin; Sabah-ATV Grubu'nu satın alan Zirve Holding'e bağlı Kalyon İnşaat Şirketi üçüncü havalimanı, Çanakkale-Ezin Ayvacık Yolu gibi önemli ihaleler kazanmıştır. Enerji alanında da üç adet hidroelektrik santrale sahiptir. Yine AK Parti hükümetine yakın isimlerden, Çukurova Grubu'na ait Akşam gazetesi ve Sky360 televizyon kanalını satın alan Ethem Sancak, tek başına girdiği Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'ne zırhlı araç üreten BMC ihalesini kazanmıştır. Ethem Sancak'ın yeğeni Murat Sancak ise yazarkasa-pos cihazı sektöründe tekel durumundadır. Albayrak Grubu, İstanbul ve Ankara'daki tüm sayaç okuma işlerini yapmaktadır. İhlas Holding, Gaziosmanpaşa Kentsel Dönüşüm projesi, Bağcılar Belediyesi'nin kablosuz geniş alan ağı ve internet bağlantısı ihalesini kazanmıştır. Kanal 7, Ülke TV gibi medya kuruluşlarının sahibi Beyaz Holding belediyelerin eğitim ve kültür merkezi işletim ve organizasyon işlerini yürütmekle sorumludur (Sözeri, 2015:15-16).

Yoğunlaşmış piyasaya yapısı birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Öncelikle bu durum rekabetin bozulmasına neden olmakta ve küçük ölçekli işletmeler için pazara giriş sıkıntı yaratmaktadır. Bu da çoğulcuğa zarar veren bir gelişmedir. Ayrıca kamu ihalelerini alabilmek için bazı medya gruplarının objektif ve eleştirel tutum takınmadıkları, haberciliğin kamu yararını göz ardı ettiğini, hükümet ile olan mevcut ekonomik çıkarlarına zarar vermemek adına sahip olduğu medya organlarında hükümet eleştirisi barındırmadığı ve kendilerine geniş çaplı sansür uyguladığı

gözenmektedir. Kamu ihaleleri alan şirketler hızla büyüyüp imkanlarını geliştirirken, muhalif bir takım medya grupları bu piyasa yapısı içinde daha az varlık göstermektedir. Kamu ihalelerine giriş engeli bulunmaması ve çapraz medya mülkiyeti çoğulcuğa zarar verse de eski düzenlemelerde olduğu gibi kamu ihalelerinin giriş engellemesi mevcut ekonomik düzende tepki toplayacaktır. Örneğin; Yunanistan'da yapılan benzeri düzenleme serbest rekabetin engellediği gerekçesiyle Avrupa Birliği Komisyonu'nun tepkisini çekmiş ve düzenleme geri çekilmiştir. (Leandros, 2010: 898). Bu sebeple medya sahipliği ve kamu ihalelerinde şeffaf ve adil bir düzenlemenin yapılması önerilmektedir (Sözeri, 2015:16). Çoğulcu ve çok sesli bir medya ortamı sağlamak adına küçük, bağımsız çıkar amacı gütmeyen medya kuruluşları ile azınlıklara ait medya kuruluşları devlet tarafından sübvansede edilmelidir.

Şeffaf ve adil bir düzenleme sadece kamu ihalelerine girişte değil basın kartı dağıtımında da gereklidir. Basın kartlarının Başbakanlığa bağlı Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından verilmesi muhalif gazetecilere yapılan uygulamaların şeffaflığının ve tarafsızlığın sorgulanmasına neden olmuştur. Basın kartı sahibi olmayan gazeteciler, devlet kurumlarınca düzenlenen toplantılara akredite olamama sorunları ile karşılaşmaktadır. Gazeteci sayılmadıkları için gazetecilik faaliyeti yapmaları da engellenmektedir. Pek çok ülkede olduğu gibi (Kurban ve Sözeri, 2012:56), bu kartlar bağımsız meslek kuruluşları veya sendikalar aracılığıyla verilmelidir.

Türkiye'de basın ve ifade özgürlüğü güvence altına alınmış değildir. Anayasal çerçevede basın ve ifade özgürlüğünü güvence altına alan kanun maddeleri bulunsa da gazeteciler 'terörle bağlantısı olduğu' gerekçesiyle suçlanmaktadır. Sadece yaptıkları haber ve yazdıkları yazılar sebebiyle yargılanan birçok gazetecinin suçlu bulunmasının yasal dayanağı Terörle Mücadele Kanunudur. Terörle Mücadele Kanunu tümüyle kaldırılmalıdır. Uluslararası gözlemcilerin yorumları, Avrupa Birliği'nin önerilerine rağmen Terörle Mücadele Kanunu hala agresif bir şekilde kullanılmaktadır. 2013 yılında barış görüşmeleri kapsamında kabul edilen Dördüncü Yargı Paketi ile Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/2. ve 7/2. maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişikliklerde yasa dışı örgütlerin zor kullanma, şiddet ve gerçek bir tehdit içermediği takdirde yayın yapabilmelerine olanak verilmiştir. Şubat

2014 tarihinde kabul edilen Beşinci Yargı Paketi'nde basın ve ifade özgürlüğüne yönelik en olumlu adım tutukluluk sürelerinin 10 yıldan 5 yıla düşürülmesidir. Bu sayede uzun yıllardır yargılanmakta olan bazı gazeteciler tahliye edilmiştir.

'Türk Milletinin Aşağılanması' Türk Ceza Kanunu kapsamında hapis cezası olan bir suçtur. Bu madde kapsamında Ermeni Soykırımını, Kıbrıs Sorununu tartışan gazeteciler ceza alabilmektedir. 2008 yılında yapılan değişiklik ile bu madde kapsamında suç sayılan fiile verilen hapis cezası üç yıldan iki yıla indirilmiş ve bu madde kapsamında dava açılabilme koşulu, Adalet Bakanlığı'nın onayına bağlanmıştır. Pratikte dava açılabilmesi önemli ölçüde engellenmiş olsa da bu kanun maddesi hala ifade özgürlüğü önünde bir engeldir.

Cumhurbaşkanına hakareti suç sayan Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddesi de gazetecilerin yargılanmasının önemli bir sebebidir. Türkiye Gazeteciler Birliği ve Türkiye Gazeteciler Sendikasının Aralık ayı tahminlerine, cumhurbaşkanına hakaret suçu kapsamında, 2014 yılı boyunca 60 gazeteciye soruşturma ve 100'ü aşkın dava açılmıştır. Bunların çoğu Recep Tayyip Erdoğan ve yakınlarını kapsayan yolsuzluk iddialarıyla alakalı haber yapan gazetecilerdir.

Yayın yasakları da oldukça eleştirilen ve tartışmalara neden olan bir konudur. 2014 yılının şubat ayında MİT tırlarının Suriye'ye silah sevkiyatı yaptığı yönündeki haberlere, Mart ayında Milli Güvenlik toplantısının basına sızan ses kaydı ile alakalı haberlere yayın yasağı getirilmiştir. Mayıs ayındaki Soma kazasında hayatını kaybedenlere saygısızlık yapılmaması üzerine gelen RTÜK uyarısı sonrası hükümete yakın medya kuruluşları kendilerine sansür uygulamış, bu konuyla ilgili neredeyse hiç haber yapmamışlardır. Haziran ayında ise Musul Konsoloslugu'ndan kaçırılan 49 Türk vatandaşı hakkında yayın yapılması yasaklanmıştır.

Toparlamak gerekirse; Türk Ceza Kanunu Madde 220 (Suç işlemek amacıyla örgüt kurmak), Madde 314 (silahlı örgüt) maddeleri değiştirilmelidir. TCK Madde 125 (Hakaret), Madde 134 (Özel hayatın gizliliği), Madde 214 (Suç işlemeye tahrik), Madde 215 (Suçu ve suçluyu övme), Madde 216 (Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama), Madde 226 (Müstehcenlik), Madde 285 (Gizliliğin ihlali), Madde 288 (Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs) Madde 299 (Cumhurbaşkanına hakaret), Madde 318(Halkı askerlikten soğutmak) maddeleri birçok gazeteciye dava açılmasına dayanak oluşturan, dolayısıyla basın ve ifade özgürlüğüne engel teşkil

ettiği için eleştirilen maddelerdir. “Bu hükümlerin basın özgürlüğünü sınırlayacak nitelikte uygulanmasına son verilmelidir” (Sözeri, 2015:24).

Gazeteci Erol Önderoğlu (kişisel görüşme, 06.04.2015), TCK 301. maddesinin bütünüyle kaldırılması gerektiğini savunmaktadır. Devlet kurumlarının itibarını sağlayacak herhangi bir kanun maddesi olmaması gerektiğini, devlet kurumları karşısında her yurttaşın eşit olması gerektiğini belirtmektedir. Eğer kamu makamları kişilik haklarının zedelendiğini düşünüyor ise hapis tehditi ile değil tazminat yoluyla bunu gidermelidir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nda gazetecilik için ceza arttırımı getiren düzenlemelerin kaldırılması gerekmektedir. Gazetecilerin görevlerini ifa ederken cezalandırılmayacağına dair yasal bir güvence sağlanmalıdır. Bu durum Yargı'nın, görevini kötüye kullanmasını engeller.

Geçtiğimiz yıllarda çıkarılan ya da değiştirilen birkaç yasa mevcut durumu daha da kötüleştirmiştir. İnternet yasakları demokratik ölçütleri aşmaktadır (Hammarberg, 2011). TİB, İnternet Yasası'nda belirtilen katalog suçlara ilişkin yayınları 4 saat içinde, mahkeme kararı olmaksızın engelleme hakkında sahiptir. 72 saat içinde bu karara yönelik aksi bir karar çıkmazsa bu erişim engeli kalıcı hale gelmektedir. Bu düzenlemeye hukukçulardan birçok eleştiri gelmiştir.

Öncelikle ifadelerin muğlak olması keyfi uygulamalara sebebiyet vermektedir. Yürütme'ye Yargı yetkisi vermek kuvvetler ayrılığı ilkesini zedelemektedir bu da Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. Temel hak ve özgürlüklerden olan “bilgiye erişim hakkına sınırlandırma ölçütleri Anayasa'nın 13. maddesinde tanımlandığı gibi yapılmamıştır (T24, 2015). İnternet Yasası'na göre TİB Başkanının izni olmadan TİB çalışanları ile ilgili hiçbir yasal soruşturma başlatılamaz. 2937 Sayılı MİT Kanunu kapsamında ise MİT'e her türlü kişisel bilgiye ulaşmak gibi çok geniş yetkiler tanınmış ayrıca MİT çalışanlarına ceza muafiyeti sağlanmıştır. İnternet Yasası ile TİB'e, MİT yasası ile MİT'e verilen geniş yetkiler ifade özgürlüğünü tehdit eden unsurlar olarak eleştirilmektedir ve değiştirilmesi tavsiye edilmektedir. Denetleyici bir kurum olan RTÜK'ün idari ve mali yönden bağımsızlığını sağlamak önemli bir konudur. RTÜK üyeleri, siyasi partiler tarafından aday gösterilen ve aldıkları oy oranıyla doğru orantılı bir sistemle seçilmektedir. Bu durum, RTÜK'ün aldığı kararların siyasi olduğunu ve bağımsız olmadığını göstermektedir. Önerilen ise; RTÜK üyelerinin, bağımsız ve konusunda uzman sivil toplum kuruluşu

temsilcileri, akademisyenler ve okur temsilcilerinden seçilmesidir. (Sözeri, 2015: 25). Özerk ve düzenleyici kuruluşlarının özerkliğine son veren 17 Ağustos 2011 tarihli ve 649 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin ilgili hükümleri yürürlükten kaldırılmalıdır (Kurban ve Sözeri, 2013 :7).

Medya sektörüne ve internet ortamına yönelik yasal düzenlemeler sivil toplumun, gazetecilerin ve akademisyenlerin önerileri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin eleştirileri dikkate alınarak yapılmalıdır. Avrupa Konseyi ile Avrupa Birliği'nin tavsiye kararlarının uygulanması ve AİHM kararlarının bağlayıcı olması için yasama, yürütme ve yargı erkleri üzerine düşeni yapmalıdır (Bianet, 2011).

Erol Önderoğlu gazetecilere yönelik şiddetin rastlantı olmadığını belirtmektedir. Bu öfke devletin en üst kurumlarından tabana doğru yayılan bir öfkenin sonucudur.

Kamu görevi yapan gazetecilerin görevlerini özgürce yapabilmesi, gazeteciliğin hem yargı makamlarınca hem kültürel olarak kabul görmesi ile mümkündür. Bu sebeple devlet yetkilileri, gazetecilere karşı olan olumsuz söylemlerini değiştirmelidir.

Avukat Fikret İlkiz daha özgürlükçü ve çok sesli bir medya ortamının sağlanmasının yasa yapıcının önceliğine bağlı olduğunu belirtmiştir. Sınırlandırmaları en aza indirmiş yasalar ile demokratik hukuk devleti olmanın mümkün olduğunu belirten İlkiz, yasaları yaparken sınırlandırmaları değil, özgürlüklerin ön plana koyulması gerektiğini savunmaktadır. (F.İlkiz, kişisel görüşme, 10.06.2015).

Avukat Nihan Güneli, medyada çok sesliliğin sağlanması adına mevzuat açısından gerekli düzenlemelerin yapıldığını, problemlerin mevzuattan ziyade hakimlerin özgürce karar verememesinden kaynaklı olduğunu öne sürmektedir. Üst düzey yetkililerin yargıyı etkilememesi, hakimlerin özgürce karar verebilmelerine olanak sağlayarak basın ve ifade özgürlüğüne olumlu katkı yapacaktır (N. Güneli, kişisel görüşme, 17.06.2015).

Türkiye'de medya sektöründeki sendikal faaliyetlerin zayıflığı, yüksek işsizlik oranları, gazetecilerin patronlarına ve çalıştığı kuruma zarar vermemek adına uyguladığı otosansür, gazetecilerin ideolojik ve siyasi görüş ayrılıkları sebebiyle dayanışma içine giremeyecek kadar bölünmüş olmaları ne işverene karşı ne de devlete karşı organize bir şekilde hareket edememelerine neden olmuştur (Kurban ve Dilek, 2013:5). Medya sektöründeki çalışma şartların iyileştirilmesi gerekmektedir.

İyileştirilen medya ortamı demokratik toplum yapısının gelişimine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

"İfade ve Medya Özgürlüğü Kaygı Verici Durumda". BİANET 13 Temmuz 2011.

"İstatistikler « Erişime Engellenen Siteler - Engelli Web". Erişim: 18.Nisan.2015, <http://engelliweb.com/istatistikler>.

"Gazetecinin zeki, çevik ve yandaşı makbuldür!" ZAMAN 8 Ocak 2015.

1961 Anayasası. (1961). *T.C. Resmi Gazete*, 10859, 20 Temmuz 1961.

Akdeniz. Y. (2008), "Bilgi Edinme Hakkı Vatandaş Kullanım İstatistikleri (2004-2007): Bir BilgiEdinmeHakki. Org Değerlendirmesi", http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BilgiEdinmeHakki_Org_Rapor_2008.pdf (Erişim tarihi: 10.09.2015).

Akdeniz, Yaman. "Twitter sansürlemede dünya lideriyiz." *Diken* 13 Mayıs 2015.

Ateş, Mustafa. "Son Yapılan Düzenlemeler Işığında AB Rekabet Hukuku ve Politikasına Genel Bir Bakış" *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 2008, Ankara, Cilt:7, No:2.

Ateş, Mustafa. "AB'YE UYUM BAĞLAMINDA TÜRK REKABET HUKUKU VE POLİTİKASINA GENEL BİR BAKIŞ." *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2009.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. (2010). *Avrupa Konseyi Antlaşmaları Serisi (AKAS) No. 194*

Avrupa Komisyonu (Ekim 2014). 2014 Yılı Türkiye İlerleme Raporu (SWD(2014) 307). Erişim: 15 Ağustos 2015, http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf

Bağımsız İletişim Ağı (Nisan-Haziran 2015). BİA Medya Gözlem Raporu Nisan-Mayıs-Haziran 2015, Erişim: 15 Eylül 2015, <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/165920-nisan-mayis-haziran-2015-tam-metin>

Bağımsız İnternet Gazetesi. "İnternet yasası bugün yürürlüğe girdi; bilişimciler iptali için Anayasa Mahkemesi'ne gidecek." T24 15 Nisan 2015.

Balkanlı, Remzi, Basın Hürriyeti, 1. Basım, Resimli Posta Matbaası, Ankara, 1961, s. 23; DÖNMEZER, Sulhi, Basın ve Hukuku, Genişletilmiş ve Yeniden Gözden Geçirilmiş 4. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 41; ÖZKORKUT, Nevin Ünal, "Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2002, Cilt: 51, Sayı: 3, s. 67

Basın Kanunu. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 25504, 26 Haziran 2004.

Bengi, H. (2012). "Tarihsel Süreç İçinde Basın Özgürlüğü" [Bildiri]. *Istanbul Media Days 2012 : Turkey Bridge Between EU and Asia*, 3-7 Aralık 2012, İstanbul.

"İktidarın Çarkında Medya." BİANET 27 Ağustos 2012.

BÖLÜK, İhsan. "İki buçuk!" Meydan Gazetesi 13 Haziran 2011.

Çakır, V. ve Birol Gülnar. (4- 5 Mayıs 2006). "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler" Küreselleşme ve Yeni Medya Politikaları Uluslararası İletişim Sempozyumu, Girne: Girne Amerikan Üniversitesi, s. 207- 223.

Dinç, Mehmet. "Türkiye, AIHM'de ifade özgürlüğü ihlali lideri." Zaman 31 Ocak 2015.

- Elif, Ayşe ve Emre Kaya. "DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BASIN - İKTİDAR İLİŞKİLERİ." İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (2010): 101-102.
- Elmas Esra ve Dilek Kurban. İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim:Türkiye’de Medya: Mevzuat, Politikalar, Aktörler. İstanbul: TESEV Yayınları, 2011.
- Erdoğan, Mustafa. "Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif." Liberal Düşünce Topluluğu 2001: 8.
- European Commission (November 2015). Turkey 2015 Report (SWD(2015) 216). Erişim:13.November 2015, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_turkey.pdf
- Freedom House (2015). Freedom of the Press Turkey 2015. Erişim: 15 Eylül 2015, https://freedomhouse.org/sites/default/files/Turkey%20FOTP%202015%20final_translated.pdf
- Gür, Ayşen. (1983) "Sermaye yapısında değişim ve dergiler", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 11, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hammarberg, T. (2011), "Türkiye’de İfade Özgürlüğü ve Medya Özgürlüğü", Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammerberg’in 27-29 Nisan 2011 tarihleri arasında Türkiye’yi ziyaretini müteakiben hazırladığı rapor, CommDH(2011)25, http://www.abgs.gov.tr/files/pub/ilerleme_2010.pdf (Erişim tarihi: 09.10.2015).
- Horozgil, Denizhan. (2012). İfade ve Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Soruşturma Evresinde Yayın Yasakları Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler. Araştırma. Ankara: Hacettepe Hukuk Fak. Dergisi, 2(2).

İlkiz, Fikret. “Gazetecilere 10 Ocak Pastası.” *Bianet* 14 Ocak 2013.

Kara, T. (2008) Ankara Üniversitesi, Ulusal Basından Sansür’ün Kaldırılışının 100. Yılı Kongresi Bildirileri, İstanbul.

Kurban, Dilek ve Ceren Sözeri. İktidarın Çarkında Medya:Türkiye’de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller. İstanbul: TESEV Yayınları, 2012.

Kurban, Dilek ve Ceren Sözeri. Türkiye’de Özgür ve Bağımsız Bir Basın İçin Siyasa Önerileri. İstanbul: TESEV Yayınları, 2013.

KUTAY, Pars. ve Asli ÖZÇERİ. (2006). Avrupa Birliği’nde Medya Hukuku ve Uygulamaları, İstanbul: Televizyon Yayıncıları Derneği.

Kuyucu, Mihalis. (2013b) “Türkiye’de Çapraz Medya Sahipliği: Medya Ekonomisine Olumsuz Etkileri ve Bu Etkilerin Önlenmesine Yönelik Öneriler. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi DERGİSİ.

MACOVEİ, Monica, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10.Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2, Kasım, 2001, s. 7.

Matbuat kanunu. (1931). *T.C. Resmi Gazete*, 1867, 8 Ağustos 1931.

Mazıcı, Nurşen. “1930’A KADAR BASININ DURUMU VE 1931 MATBUAT KANUNU.” Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 1996: 140-147.

Moralı, D. (2008). Avrupa Birliği’nde Medya Düzenlemeleri ve Rekabet Kurallarının Etkisi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Önderoğlu, Erol, “15 yıldır yapılamayan frekans ihalesi”,
<http://www.bianet.org/bianet/medya/52937-15-yildir-yapilamayan-frekans-ihalesi>
(24.01.2005).

Önderoğlu, 2015, “Medyanın 3 Yılı: Grafik Özet”, Bianet, 4 Mart 2015,
<http://www.bianet.org/bianet/medya/162748-medyanin-3-yili-grafik-ozet>

Özdurdu, Rahime. (2011). Medyada Sahiplik ve Yoğunlaşma, Oluşturduğu Sorunlar ve Şeffaflığın Sağlanması, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı, Uzmanlık Tezi.

Özokçu, E., S. (2011). Görsel İşitsel Medyada Sahiplik, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı, Uzmanlık Tezi.

Özsever, Atilla. (2004). Tekelci Medya Örgütsüz Gazeteci, Ankara: İmge Yayınları.

Pekman, Cem. (2005). “Medya Sahipliğinin Düzenlenmesi Sorunu: Küresel Çerçeve ve Türkiye Örneği”, (Ed.) Mine Gencil Bek, Kevin Deirdre, Avrupa Birliği ve Türkiye’de İletişim Politikaları: Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 243- 290.

Picard, R. G. (1998). “Media Concentration, Economics and Regulation”, The Politics Of News: The News of Politics” (Ed. Doris Graber, Denis Mcquail and Pippa Norris), Washington: Congressional Quarterly Press, s. 193- 197.

Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu 2014. Ankara: RTÜK Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2014.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun. (2011).
T.C. Resmi Gazete, 27863, 03 Mart 2011.

- Rekabetin Korunması Hakkında Kanun. (1994). *T.C. Resmi Gazete*, 4054, 13.Aralık.1994.
- Reporters Without Borders (2014). “PARLIAMENT URGED TO REJECTED DRACONIAN INTERNET BILL”, RSF, 18 Ocak 2014, <http://en.rsf.org/turkey-parliament-urged-to-rejected-18-01-2014,45745.html>
- Reporters Without Borders (2014). World Press Freedom Index 2014, Erişim: 15 Eylül 2015, <https://rsf.org/index2014/tr-index2014.php>
- Sözeri Ceren, Ceren and Zeynep Güney. Türkiye’de Medyanın Ekonomi Politigi:Sektör Analizi. İstanbul: TESEV Yayınları, 2011.
- Sözeri, Ceren. “Türkiye’de medya sahipliği ve getirileri.” T24 18 Kasım 2013.
- Sözeri, Ceren. Türkiye’de Medya- İktidar İlişkileri: Sorunlar ve Öneriler. İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları, 2015.
- Tanör, Bülent. Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu. İstanbul: BDS Yayınları, 1994.
- Tarih Dergisi. (Ocak 2015). Devletin Eli Hep Basının Üzerindeydi.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1950, 9 Mart). Dönem: IX, Cilt: 29, Kısım 1.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1963, 12 Eylül). Dönem: I, Cilt: 21, Toplantı 2.
- Topuz Hıfzı. (2003) 2.Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Topuz, Hıfzı. II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *T.C. Resmi Gazete*, 17863, 9.Kasım 1982.
- Twitter (2015). Twitter Transparency Report 1-30 January 2015 (Twitter Şeffaflık Raporu 1-30 Ocak 2015), Erişim: 15 Eylül 2015,
<https://transparency.twitter.com/removal-requests/2015/jan-jun>
- Uluç, Güliz. (2003). *Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı: Olanaklar-Sorunlar-Tartışmalar*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Üstün, Hasan. “Türk Basın Birliği'nin 1939-1946 arasında Gazetecilerin Çalışma İlişkilerini Kurumlaştırma Girişimleri ve Günümüze Bıraktığı Miras. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (2013): 164.
- Yalçın, Ayhan. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları*, İstanbul: Geçit Kitabevi.
- Yaralı, Sedat. *CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2003.
- Yazıcı, Tolga. *Medya Mülkiyetine İlişkin Düzenlemeler ve Dünyadaki Örnekler Bağlamında Türkiye İçin Bir Medya Mülkiyeti Modeli Önerisi*. Doktora Tezi. İstanbul, 2013.
- YILDIZ, Nuran. “DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI (1950.1960) ve BASIN.” ANKARA ÜNİVERSİTESİ SBF DERGİSİ (1996): 488-492.

EKLER

EK-I : 6112 Sayılı Kanun

6112 Sayılı Kanun'un 26. maddesi frekans planlaması ve tahsisi ile ilgilidir. Bu maddenin " (1). fıkrası Millî frekans planında karasal radyo ve televizyon yayınları için 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanununun 36'ncı maddesine göre Üst Kurula tahsis edilen frekans bantları çerçevesinde televizyon kanal ve radyo frekans planlamalarını Üst Kurula vermiştir. (2). fıkrasına göre; Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna tahsis edilen frekans ve multipleks kapasitesi ile en az dört karasal televizyon ve dört karasal radyo yayınından oluşur. (4). fıkrasına göre; Sıralama ihalesine, radyo ve televizyon yayın şirketi olarak kurulan, radyo ve televizyon yayıncılık alanında en az bir yıl faaliyette bulunan, ihale şartnamesinde belirtilen ön şartları yerine getiren ve Üst Kuruldan ihaleye girmek için yeterlilik belgesi alan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar katılabilir. (5). fıkrasında, karasal radyo yayınları için frekans planları esas alınarak yapılacağı belirtilmiş, sayısal televizyon frekans planı esas alınarak yapılacak sıralama ihalesi sonucuna göre medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara multipleks kapasitesi tahsis edileceği ve karasal yayın lisansı alan kuruluşlar en geç iki yıl içinde kendilerine tahsis edilen kanal, multipleks kapasitesi veya frekansların tümünden yayına geçmek zorunda olduğu belirtilmiştir.. (8). fıkrasında özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşların Üst Kurulca kendilerine tahsis edilen televizyon kanalı, multipleks kapasitesi ile radyo frekanslarından yapacakları yayınlarını, tek bir verici tesis ve işletim şirketince kurulan ve işletilen radyo ve televizyon verici tesislerinden yapması zorunlu tutulmuştur. "

EK - II : Basın ve İfade Özgürlüğü Ekseninden Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi

5651 Sayılı Kanun kapsamında alınan bir sürü erişim engelleme kararı bulunmaktadır. Bu kararlar arasında en çok tepki alanlardan biri; Gezi Parkı olayları

sırasında başına isabet alan gaz fişegi ile hayatını kaybeden Berkin Elvan dosyasından sorumlu Savcı Selim Kiraz'ın rehin alınıp öldürülmesi ile sonuçlanan olayın görüntülerinin bulunduğu; Facebook, Twitter, Youtube gibi popüler internet sitelerine erişimin engellenmesidir. Hukukçu Nihan Güneli bu olaydaki erişim engelleme kararını şu şekilde değerlendirmiştir: “Hukuk fayda temeli üzerine kuruludur. Bazen bir kişinin faydası toplumun geri kalanını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir. Bir kişinin varoluşunu sağlama almak, o kişinin yaşama hakkını ortadan kaldırmamak adına alınacak önlemler bazı insanların ifade özgürlüğünü, bazı insanların haberleşme özgürlüğünü engelleyebilir. Bu kabul edilebilir bir durumdur çünkü yaşam hakkı kutsaldır. Rehin tutulup öldürülen Savcı Kiraz'ın çocuğunun yaşam hakkı adına, o görüntüleri görüp psikolojisinin kötü etkilenmemesi adına internet siteleri o görüntüleri kaldırana kadar erişim engeli kararı alınmıştır ama internette hala fotoğraf bulunabilmektedir. Burada problemlili olan internet sansürünün amaçlanan faydayı yaratmamış olmasıdır. Bu durumda diğer insanların haklarından vazgeçmesini beklenmemelidir. “(Nihan Güneli, kişisel görüşme, 17.06.2015).